NICCOLO MACHIAVELLI

ADAMOTU

MACHIAVELLI

ADAMOTU

(La Mandragola)

Bu eseri Samim SİNANOĞLU dilimize çevirmiştir.

İSTANBUL 1951 — MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

ÖNSÖZ

Machiavelli'nin hayatı

Niccolò Machiavelli 3 mayıs 1469 tarihinde Floransa'da doğmuştur. Şöhretli, fakat orta halli bir ailenin çocuğu olan Niccolò, humanist muhitte gelişip yetiştikten sonra, Floransa cumhuriyetinin siyasi ve askerî işlerine nezaret eden dairelerinde vazife alarak, elçi sıfatiyle dış memleketlere giderek zekâsı ve görgüsü ile vatanına on dört yıl (1498-1512) hizmet etmiştir. Medici ailesinin Floransa'ya dönüp tekrar iktidarı ele alması üzerine, adı bir suikaste karıştığı için Machiavelli, bir ara hapse de atıldıktan sonra, Floransa civarında San Casciano kasabasına çekilmiş ve "zamanında cereyan eden vakalardan ders almayı bırakarak, zaten iyi tanıdığı Lâtin klâsiklerinin, bilhassa tarihçi Livius'un eserlerini incelemeye koyulmuş, bu suretle tecrübe ve görgüsünü bir kat daha artırmıştır. Fikirlerini başkalarının istifadesine sunmak maksadiyle yazdığı *"Titus Livius'un ilk on kitabı üzerine düşünceler, Hükümdar, Harb Sanatı* adlı eserleri hayatının bu devrinde yazılmıştır. Renaissance'ın en güzel komedisi addedilen *"Adamotu"* adlı komedisi de bu zamana raslar. *"Floransa Tarihi"* adlı eserini ise, Medici ailesi tarafından hizmete alındıktan sonra yazmıştır. 1525 yılında, imparator Karl'ın, Pavia civarında galip gelmesi üzerine, daha genç yaşından beri iş adamı olarak takdir edilen Machiavelli'nin tekrar Floransa'ya çağırıldığını ve

kendisine şehrin müdafaasını tertibetmek vazifesinin verildiğini görüyoruz. Fakat artık iş işten geçmiştir: "Floransa'lı sekreter" in ikazlarını dinlemiyen İtalya beyleri ve Papa, körce hareketleriyle içine düştükleri tehlikeden kurtulamıyacaklardır: işte 1527 yılında Roma şehri düşmanlar tarafından yağma ediliyor... bütün İtalya boyunduruk altına girmek üzeredir. Floransa'lılar ayaklanıyor, Medici ailesini tekrar sürüyorlar. Kaderini bu ailenin kaderine bağlamış görünen Machiavelli de vazifesinden uzaklaştırılıyor ve aradan iki hafta geçmeden, ihtimal bütün bu acıların da tesiriyle, 22 haziran 1527 tarihinde ölüyor.

Adamotu

Machiavelli sürgün yaşadığı yıllarda (1513-1520) ciddî konulu üç büyük eserden başka, düşüncelerine hâkim olan siyasi endişelerden sıyrılarak dikkatini içinde yaşadığı çevreye, küçük insanlar çevresine çevirmiş, günlük hayatın kabalık ve riyasından ilham alarak yine o sanatkâr ruhiyle, gerçeği gören keskin görüşünü kullanarak bambaşka neviden, hafif konulu, hayalî, fakat aynı zamanda cemiyetin bazı yaralarına parmak basan yepyeni bir eser meydana getirmiştir. Bir insanın hayatının bir devresinde birbirinden bu kadar değişik konularla nasıl meşgul olabileceğini anlamak için, bizzat yazarın bir mektubunda geçen şu satırları okumak faydalı olur: "Ormandan ayrıldıktan sonra bir pınar başına gidiyorum; pınardan da - bir kuşhanem var - oraya. Yanımda ya Dante'nin, ya Perarca'nın, yahut da Tibullus'un, Ovidius'un ve bunlara benzer küçük şairlerden birinin eserini bulunduruyorum: bunların aşk tutkularını, maceralarını okuyarak kendi başımdan geçenleri hatırlıyor ve bu düşüncelere dalarak bir müddet avunuyorum. Sonra çıkıp meyhane yolunu tutuyorum:

gelen geçenle konuşuyor, memleketlerinde olan biteni soruyorum; türlü şeyler dinliyor, insanların değişik heveslerini, çeşitli meraklarını tetkik ediyorum. Böylece yemek vakti geliyor, ben de küçük ailemle birlikte bu fakir köy evinin ve geyrikâfi servetimin temin ettiği yemekleri yiyorum. Yedikten sonra gene meyhaneye dönüyorum. Orada, meyhaneciden başka, ekseriya bir kasap ve bir değirmenciyle iki kiremitçi bulunuyor. Bütün gün bunlarla beraber kâğıt veya tavla oynıyarak haylazlık ediyorum; aramızda bin bir münakaşa çıkıyor, sonu gelmiyen hakaretli sözler sarf ediliyor; ekseriya beş on para için dövüşüldüğü halde, bağırışmalarımız ta San Casciano'dan duyuluyor. İşte bu namertlerle düşüp kalkarak, beynimi küften kurtarıyor ve, kara talihim acaba beni bu şekilde süründürmekten utanmıyacak mı diyerek, her şeye memnuniyetle katlanıyor, gönlümü ferahlatmaya çalışıyorum. Akşam olunca evime dönüyor, çalışma odama giriyorum: balçıklı, çamurlu günlük elbisemi kapıda çıkarıyor, saraylara yakışan şahane kıyafetime bürünüyorum; ve münasip şekilde giyinmiş olarak kadim insanların kadim saraylarına giriyorum. Muhabbetle karşılandıktan sonra, orada, benim için yegâne gıda ile beslenıyorum: ben zaten bunun için yaratılmışım; o insanlarla konuşmaktan çekinmiyor, kendilerine hareketlerinin sebebini soruyorum; onlar da, medeni insanlar oldukları için, beni cevapsız bırakmıyorlar. Ben de her üzüntüyü unutarak, dört saat müddetince canımın sıkıntısını duymuyor, düşkünlükten korkmuyor, ölümdan ürkmüyorum: bütün varlığımla onların içinde yaşıyorum. Dante: "Duyulan şey, zaptedilmezse, bilgi olmaz" der; onun için ben konuşulanları kaydetmek suretiyle kendime sermaye edindim ve şimdi *de principatibus* "hükümdarlıklar hakkında" küçük bir eser meydana getirmiş bulunuyorum; bu eserimde elimden geldiği kadar konuya dalıyor ve hükümdarlığın özü-

nü, çeşitlerini, nasıl elde edildiğini, ne suretle muhafaza ve neden kaybedildiğini inceliyorum..."

Bu satırlarla tasvir edilen "çift hayat" Renaissance devrinin buhranlı yıllarında yaşıyan insanlar için garipsenmiyen, tabiî bir keyfiyettir. "Herhangi bir konuyu belâgat ve incelikle ele alır, meseleleri akıllıca çözmesini bilirdi... Birçok aşk maceralarına daldığı, şakacı ve alaycı insanlardan hoşlandığı, oyuna düşkün olduğu halde... meziyetlerini lekeliyecek kusurları olduğu iddia edilemez. Hem hafif hem de ağırbaşlı bir hayat sürdüğünü görenler, onda iki ayrı şahsiyetin mevcut olduğunu sanırlardı... akıl erdirilemiyen bağlarla bağlı iki şahsiyet." Machiavelli'nin çağdaşı hükümdar ve şair Lorenzo il Magnifico hakkında yazdığı bu sözler sanki bizzat kendisi için yazılmıştır. İşte "Adamotu" adiyle çevirdiğimiz "La Mandràgola" komedisi Machiavelli'nin yukarda belirtmeye çalıştığımız ikinci şahsiyetinin eseridir. Yazar ne yaptığını bilmiyor değil; prologda çok samimî bir ifadeyle şöyle der: "Hikâye hafiftir, uslu akıllı görünmek istiyen bir insana yakışmaz demeyiniz: bağışlayınız yazarına; çünkü o böyle boş meşgalelerle hazin hayatına bir tat vermek ümidinde; çünkü başvuracak başka çaresi yok. Görecek hizmetleri, gösterecek meziyetleri çok, ama yolunu kapamışlar onun: hiçbir mükâfat bekliyemez artık"... Neticede bir şaheser meydana gelmiştir. Çünkü "Hükümdar" ı yazan siyaset üstadında görülen müşahede kudreti, yani insanların arasında sıyrılarak, onların çeşitli hareketlerini sezip tesbit etmek, karakterlerini belli çizgilerle çizmek kudreti bu eserde mevcuttur. Konu hiç hareketli değil, aksine çok durgun; Lucrezia hariç, her şahsın karakteri daha oyunun başından belli, biri ötekinden ayrı, müstakil... *Action*'un gelişmesiyle değişen bir şey yok; fikir ve ihtiras çarpışmalarına da yer verilmiyor: hâsılı tam mânasiyle statik bir komedi. Ancak karakterler öylesine bir ustalıkla çi-

zilmiş ki her şahıs düz taş üzerinde yüksek kabartma halinde beliriyor; hatlar gayet kesindir. Aldatılan safdil kocadan tutun da, aslında kötü olmamakla beraber, paraya karşı za'fı olduğu için her kötülüğe razı olan, hattâ kötülüğe teşvik eden dinsiz-dindar rahip Timoteo'ya kadar zavallı âşık Callimaco'nun, kurnaz uşağın, görmüş geçirmiş annenin simaları çok canlıdır. Yalnız Lucrezia'nın *portrait*'si başarılı değil; çünkü "genç bir sevgiliyle yaşlı bir kocanın öpüşleri arasındaki farkı anlıyan" kadın çok iffetli, çok mahcup, çok dindarken, bir gece içinde küstah, zevkine düşkün, tasasız bir kadın oluveriyor (bk. F. Chabod, İtalyan Ansiklopedisi, XXI s. 786): gerçekten geçiş çok ânidir.

"Adamotu" nun yukarda belirtmeye çalıştığımız sanat değerinden başka bir de tarihî değeri vardır. Bu komedi, her şeyden önce, Renaissance'ın, yani yeniden doğan ve modern edebiyatlara temel vazifesini görecek olan edebiyatın meydana getirdiği ilk eserlerden biridir. Zira Lâtin komedi yazarlarından örnek alınarak yazılan ilk komedi Ariosto'nun 1508 yılında sahneye koyduğu Cassaria'dır. Ancak bu ve bunun gibi bilgince komedilerle klâsik dünyayı pek tanımıyan halkın ilgisini uyanık tutmak mümkün olamazdı. Komedinin ister istemez Plautus ve Terentius'un kalıpları üzerine kurulmuş bir nevi farsa döküldüğü sırada, Machiavelli sahnenin alışılmış dekor ve mekanizmasının içine yaşadığı çevrenin gerçeğinden şahıs ve karakterler almış ve eserine sokmasını bilmiştir. Komedi nev'inin tarihinde bu bir başlangıç sayılamaz ise de, bir yeniliktir. Çünkü Molière'in karakter komedisiyle Goldoni'nin bir çevreyi tasvir eden komedileri ancak uzun bir yoğurulma devrinden sonra meydana gelebilecektir.

Tercüme ettiğimiz komedinin konusunun ahlâki olup olmadığına gelince, "Adamotu" insanların küçüklüğünü ortaya koyan ve onların besledikleri bü-

yük ideallerle içinde yuvarlandıkları hakikat arasındaki tezadı tesbit ve temsil eden yüksek ahlâki duygusu olan bir eser değildir. Böyle bir şey beklemek de esasen abestir, çünkü ne Renaissance'ın hayat ve ahlâk görüşü ne de henüz aşağı bir edebî nevi sayılan komedi nev'i buna müsait değildir. Ancak, konusu Boccaccio'nun hikâyelerini andırdığı halde, bu eser de, her gerçek sanatkârın eseri gibi, kötülüğe teşvik eder mahiyette olmaktan uzaktır: *immoral* değil, olsa olsa *amoral*'dir; yani ahlâki bakımdan zararlı değildir. Bilâkis, her okudukları eserden zevkten başka fayda da sağlamak istiyen dikkatli okuyucular kendilerini düşünmeye sevk eden noktaları gözlerinden kaçırmıyacaklardır.

Sunduğumuz eser, Paul Heyse'nin almanca tercümesi de (Leipzig, 1914) göz önünde tutularak, aslından çevrilmiştir.

Ankara, haziran 1951.

Dr. Samim SİNANOĞLU

TÜRKÜ

(Oyundan önce orman perileri ve çobanlar tarafından okunacaktır)

Hayat kısa, cefası bol... ömründe insanın çekmediği yok ki...

Zevk peşinde koşarak, ömür sürerİz biz. Dünya hülyadır, insanın hali yaman... ölümlüleri saran sade felâket. Endişe, üzüntü içinde, zevkten mahrum yaşıyanlar bunu bilmiyenlerdir ancak.

Üzüntüden kurtulmak için biz, zarif gençler şen periler, eğlenceye neşeye, ıssız ormanlara daldık. Şimdi buraya bu şenliği, bu güzel derneği ahenkli türkümüzle kutlamaya geldik.

Nefsinde her ilâhi nimeti toplıyan hükümdarımız bizi buraya çeldi[1]. Bu yüce lûtfa, bu mesut durumunuza memnun olunuz: eğleniniz ve bahşedene şükrediniz!

PROLOG

Tanrıya emanet olunuz, bizi hoş gören dinleyiciler! Hoş görmeniz ihtimal minnetinizden ileri geliyor. Eğer gürültü etmez de, dinlerseniz, size bu memlekette geçen bir vakayı anlatmak istiyoruz. Sahneyi görüyorsunuz: gözünüzün önünde; burası

[1] Bu türkü Medici ailesinin Floransa'ya dönüp iktidarı ele almasından sonra yazılmış olsa gerek.

Floransa'dır; başka sefer Roma veya Pisa olacak; öyle bir şey ki, herkes gülmekten katılacak.

Şu sağ koldaki kapı Boynusius'tan hukuk öğrenen doktorun evi. Köşeye sıkıştırılan şu yol ise, aşk yolu: bir düşen bir daha kalkmaz! Sonra kıyafetinden, hangi papazın hangi başrahibin oturduğunu anlıyacaksın karşıdaki mâbette[1], meğerki çarçabuk çıkıp gitmiyesin bu yerden!

Şu soldaki kapıda Paris'ten yeni gelmiş bir genç, Callimaco Guadagni, oturuyor: bir bakışta anlamak mümkün, kaygısız arkadaşları arasında en asili, en zarifi kendisidir. Aklı başında bir kadına âşık oldu, emeline ermek için bir hileye başvurdu. Nasıl mı? Göreceksiniz. Darısı başınıza!

Oyunun adı "Adamotu" dur. Sebebini elbette, seyredince, anlarsınız. Yazarı öyle pek şöhretli biri değil; güldüremezse, hepinize şarap ikram etmeye hazır... Zavallı bir âşık ile oldukça sâf bir doktor, cehennemlik bir rahip ile hilede yekta bir asalak bugün size eğlence mevzuu olacaklardır.

"Hikâye hafiftir, uslu akıllı görünmek istiyen bir insana yakışmaz" demeyiniz: bağışlayınız yazarına; çünkü o, böyle boş meşgalelerle hazin hayatına bir tat vermek ümidinde; çünkü başvuracak başka çaresi yok. Görecek hizmetleri, gösterecek meziyetleri çok, ama yolunu kapamışlar onun: hiçbir mükâfat bekliyemez artık[2].

---

[1] Hangi kiliseden bahsedildiği bilinmiyor. Ancak rahibin kıyafeti Servi (Ordo Servorum B. Mariae Virginis) denilen tarikat mensuplarının kıyafetini andırmalı, çünkü Machiavelli'nin bu tarikat mensuplarından hiç hoşlanmadığı biliniyor.

[2] Machiavelli bu komediyi siyasi hayattan uzak kalmaya mecbur bırakıldığı bir zamanda yazmıştır (bk. Önsöz).

Mükâfat mı? Herkes bir kenara çekilmiş, gördüğünü, işittiğini sıntarak uluorta tenkid ediyor. Zamanımızın eski fazilet yolundan tamamen uzaklaşmış olması herhalde bu sebepten ileri gelmektedir. Görüyorsunuz, bir kötülemedir gidiyor: insan bin bir meşakkate katlanarak ne diye uğraşsın, ne diye didinsin? Meydana getireceği eseri yine rüzgâr bozacak, sisler örtecek değil mi?

Fakat biri, kötülemekle, onu saçlarından yakalıyacağını, korkutacağını, susturacağını sanıyorsa, ben o zata ihtar ediyor ve diyorum ki, kendisi de kötülemesini bilir, onun ilk sanatı budur. Dünyanın *si* dili[1] konuşulan hiçbir yerinde insan yoktur ki, kendisinden daha iyi giyinen birinin uşağı da olsa, yine kaale alayım desin.

Fakat bırakalım, kim isterse, kötülesin. Mevzuumuza dönelim ki, vakit fazla geçmesin. Lâfa kıymet vermiyelim; kocamanmış... canavarmış: hayatta olup olmadığını dahi bilmedikten sonra, kodamanmış, ne çıkar?

İşte Callimaco çıkıyor; yanında da Siro, uşağı. Her şeyi sırasiyle anlatacak. Siz ona bakın şimdi, benden bir şey beklemeyin.

---

1 *Si* dili: İtalyan dili (*si* = evet).

ŞAHISLAR

CALLIMACO.
SIRO: Callimaco'nun uşağı.
MESSER NICIA: Hukukçu.
LIGURIO: Asalak.
SOSTRATA: Lucrezia'nın annesi.
RAHİP TIMOTEO.
BİR KADIN.
LUCREZIA: Nicia'nın karısı.

(Vaka Floransa'da geçer.)

BİRİNCİ PERDE

BİRİNCİ SAHNE

CALLIMACO, SIRO

CALLIMACO. — Bir yere gitme, Siro; bana biraz lâzımsın.

SIRO. — Buradayım, efendim.

CALLIMACO. — Öyle sanıyorum ki, sen benim Paris'ten âni hareketime şaşmışsındır; şimdi de burada işsiz gücsüz oturduğuma şaşıyorsundur.

SIRO. — Evet, hakkınız var.

CALLIMACO. — Sana şimdi söyliyeceğimi bugüne kadar söylemediysem, sana itimadetmediğim için söylemediğimi sanma. Bence insan elâlemin bilmesini istemediği şeyi, zaruret karşısında kalmadıkça, kimseye açmamalı.

SIRO. — Ben sizin uşağınızım, uşaklar ise efendilerine hiçbir zaman sual sormamalı, onların işlerine karışmamalı; ancak efendileri kendiliklerinden söz açtılar mı, emirlerini sadakatle yerine getirmelidirler. Ben hep böyle yaptım, hep de böyle yapacağım.

CALLIMACO. — Öyledir, biliyorum. Şu hikâyeyi benim ağzımdan belki bin defa dinlemişsindir, ama bir daha dinlemişsin, ne çıkar? Annemle babam öl-

dükten sonra, henüz on yaşında iken vasilerim beni Paris'e göndermişlerdi; orada yirmi yıl kaldım. Daha on yıl geçmeden Kıral Charles'ın İtalya'yı istilâ etmesiyle başgösteren harbler yüzünden memleket harabolmuştu. Onun için Paris'te yaşamaya, bir daha yurda dönmemeye karar vermiştim: orada daha emin yaşıyabilirdim.

SIRO. — Doğru.

CALLIMACO. — Burada, evimden başka nem varsa, her şeyimi sattırdım, orada daha on yıl huzur içinde yaşadım.

SIRO. — Biliyorum.

CALLIMACO. — Vaktimin bir kısmını çalışmaya, bir kısmını zevka, bir kısmını da işlerime hasrettim: bunların her biriyle öyle bir şekilde uğraşıyordum ki, biri ötekine engel olmuyordu. Böylece — sen de biliyorsun — herkese iyilik ederek, kimseyi gücendirmemeye çalışarak çok rahat bir hayat yaşıyordum: beni *bourgeois*'sı asîli, yabancısı yerlisi, fakiri zengini, herkes seviyordu.

SIRO. — Doğru.

CALLIMACO. — Fakat talih bunu çok görmüş olmalı ki, günün birinde Paris'e Camillo Calfucci adında biri çıkageldi.

SIRO. — Hastalığınızı sezmeye başlıyorum.

CALLIMACO. — Ben bu adamı, öteki Floransa'lılar gibi, sık sık evime çağırırdım; beraber sohbet ederken, bir gün İtalya'lı kadınlar mı daha güzeldir yoksa Fransa'lılar mı diye münakaşaya tutuştuk. Ben İtalyanlar hakkında fikir yürütemezdim, çün-

kü memleketten pek küçük yaşta ayrılmıştım; onun için hazır bulunan Floransa'lılardan biri Fransızların tarafını tutarken Camillo da İtalyan kadınlarının tarafını tuttu. Sonunda hemen hemen öfkelenen Camillo: "Bütün İtalyan kadınları cadı gibi şeyler olsalar bile, benim bir akrabam hepsinin yüzünü ak çıkarmaya yeter" dedi.

SIRO. — Şimdi ne demek istediğinizi apaçık anlıyorum.

CALLIMACO. — Ve *messer*[1] Nicia Calfucci'nin karısı *madonna*[2] Lucrezia'nın adını verdikten sonra, güzelliğini ve ahlâkını o kadar övdü ki, hepimiz hayretler içinde kaldık. Ben de bu kadını görmek istiyordum: içimde öyle derin bir arzu uyanmıştı ki, verdiğim kararı kaale almıyarak, İtalya'da harb mi varmış yoksa barış mı, hiç düşünmeden, yalnız buraya gelmeyi tasarlıyordum. Vardığım zaman, *madonna* Lucrezia'yı söylediklerinden çok üstün buldum, ki bu çok nadir görülen şeylerdendir. Onunla yanyana bulunmak arzusu beni öyle yakıyor ki, bir türlü sükûn bulamıyorum.

SIRO. — Eğer bunu bana Paris'te söyleseydiniz, size öğüt verebilirdim; ama şimdi ne diyeceğimi bilemiyorum.

CALLIMACO. — Ben sana bunu öğüt veresin diye değil, biraz içimi dökeyim ve icabederse, bana yardım etmeye hazır bulunasın diye söylüyorum.

---

1 *Messer(e):* "Efendim"; XVI. yüzyıla kadar büyüklere ve hukukçulara verilen unvan.

2 *Madonna:* "Hanımım"; yüksek içtimai mevkide bulunan kadınlara eskiden verilen unvan.

SIRO. — Ben her yardıma hazırım. Ama siz ne umuyorsunuz?

CALLIMACO. — Heyhat! Hiçbir şey veya az bir şey. Söyliyeyim sana: evvelâ gayet namuslu ve gönül işlerine tamamen sırt çevirmiş olan kadının tabiatı benim her yolumu kapıyor. Kocası gayet zengin ve kendini büsbütün kadının eline vermiş; genç değil, ama büsbütün ihtiyar da değil, sanırım. Lucrezia'nın gece veya bayram toplantılarına yahut da genç kadınların hoşlandıkları başka eğlencelere gideceği akraba ve komşuları yok. Hiçbir zanaat sahibi evine uğramıyor; karşısında titremiyen uşak veya hizmetçi kız da yok... hâsılı hiçbir iğfal yolu göremiyorum.

SIRO. — O halde ne yapacaksınız?

CALLIMACO. — Hiçbir vaziyet her ümidi kestirecek kadar ümitsiz olamaz; ümit ne kadar zayıf ve boş olursa olsun, insanın istek ve arzusu onun böyle görünmesine engel olur.

SIRO. — Peki, siz ümitlendiren şeyler nedir?

CALLIMACO. — İki şey var, biri *messer* Nicia'nın saflığı; bu adam hukuk doktoru olduğu halde, Floransa'nın en saf, en ahmak adamıdır. İkincisi, kadınla kocasının çocuk istemeleridir: altı yıldır evli oldukları halde, çocukları yoktur; çok zengin de oldukları için, çocuk diye can atıyorlar. Üçüncüsü de şu: annesi yaşamasını bilen, görmüş geçirmiş bir kadındır. Fakat öyle zengin ki, nasıl idare edeceğimi kestiremiyorum.

SIRO. — Emelinize ermek için hiç teşebbüste bulundunuz mu?

CALLIMACO. — Evet, şöyle bir yokladım.

SIRO. — Ne yaptınız?

CALLIMACO. — Daima benimle yemeğe gelen Ligurio'yu biliyorsun. Bu adam bir zaman evlenme simsarıymış, sonra — öğle, akşam — yemek dilenmeye koyulmuş; hoş bir insan olduğundan, *messer* Nicia onunla samimî görüşüyor, o da *messer* Nicia'yı kafese koyuyor. Evine yemeğe gitmiyorsa da, arasıra borç para alıyor. Ben bu adamı dost edindim: bana eli erdikçe, gücü yettikçe yardım edeceğini vadetti.

SIRO. — Bakın, aldatmasın. Bu asalaklara fazla güven olmaz.

CALLIMACO. — Doğru; fakat birinin çıkarı oldu mu, şuna inanabilirsin ki, itimat telkin ettiğin takdirde, sadakatle hizmet eder. İş olursa, kendisine hayli para vereceğimi söyledim; yok, olmazsa, öğle ve akşamları birer yemek koparmış olur; nasıl olsa yalnız başıma yiyecek değilim.

SIRO. — Şimdiye kadar ne vaitlerde bulundu?

CALLIMAGO. — *Messer* Nicia'yı kandırmış; karısıyle beraber önümüzdeki mayısta ılıcalara gideceklermiş.

SIRO. — Bundan size ne?

CALLIMACO. — Ne mi? Orada kadının huyu değişebilir, çünkü bu gibi yerlerde insanlar eğlenmekten başka bir şey düşünmezler. Ben de oraya gider, elimden geldiği kadar türlü zevka dalar, hiçbir debdebeden çekinmem; onunla kocasının ahbabı olurum. Ne bileyim ben? İşten iş çıkar, zaman da bir yoluna kor, elbette.

SIRO. — Hoşuma gitmiyor diyemem.

CALLIMACO. — Ligurio bu sabah yanımdan ayrılırken, *messer* Nicia ile bu iş hakkında görüşeceğini ve bana neticeyi bildireceğini söylemişti.

SIRO. — İşte ikisi beraber geliyorlar.

CALLIMACO. — Ben bir kenara çekileyim: Ligurio doktordan ayrılır ayrılmaz konuşurum. Sen bu arada eve git, işlerine bak; yaptıracağım bir şey olursa, söylerim.

SIRO. — Peki, gidiyorum.

İKİNCİ SAHNE

MESSER NICIA, LIGURIO

NICIA. — Öğütlerin uygundur, sanıyorum: dün akşam da karımla konuştum: bu sabah cevap vereceğini söyledi. Ama, doğrusunu istersen, ayaklarım geri geri gidiyor.

LIGURIO. — Neden?

NICIA. — Çünkü ben yerimden istiyerek kımıldamam. Sonra karıyı, hizmetçiyi, evin şusunu busunu aktarmaktan hazzetmem. Bundan başka, dün akşam birçok hekimlerle konuştum: biri San Filippo'ya, bir başkası Porretta'ya, bir üçüncüsü Villa'ya gitmemi tavsiye etti. Ne budala şeyler! Doğrusu, şu hekimler yok mu? Ne söylediklerini bilmiyorlar.

LIGURIO. — Demin söylediğiniz şey başınızın derdi olsa gerek, çünkü Katedralin kubbesini gözden kaybetmeye alışık değilsiniz.

NICIA. — Yanılıyorsun! Daha genç yaşta iken ben çok avarelik ettim: Prato'da kurulan panayırların birini kaçırmazdım; civarda ziyaret etmediğim şato kalmamıştır. Dahasını da söyliyeyim: Pisa ile Livorno'ya da gittim: ya, ne diyorsun sen!

LIGURIO. — Pisa'nın kalesini gördünüz elbet?

NICIA. — Kulesini demek istiyorsundur.

LIGURIO. — Ha, evet, kulesini. Livorno'da denizi gördünüz mü?

NICIA. — Görmez olur muyum!

LIGURIO. — Arno'dan ne kadar büyük?

NICIA. — Arno da neymiş! Söyliyeyim sana: Arno'dan dört, altı, yedi defa daha büyük! Su, su, su: insan sudan başka bir şey göremiyor.

LIGURIO. — Bunca kara işlediğiniz halde, ılıcalara gitmek hususunda bu kadar zorluk çekmenize şaşıyorum.

NICIA. — Senin ağzın süt kokuyor. Evi altüst etmek çocuk oyununa benzemez ki... fakat bir çocuğum olmasını o kadar istiyorum ki, her şeyi göze alacağım. Şu üstatlarla biraz da sen konuş; bak, nereye gitmemi tavsiye ediyorlar. Ben de bu arada karımla konuşurum, sonra gene buluşuruz.

LIGURIO. — Çok doğru söylüyorsunuz.

ÜÇÜNCÜ SAHNE

LIGURIO, CALLIMACO

LIGURIO, kendi kendine. — Dünyada bundan daha budala biri yoktur sanırım. Talihi de ne kadar

yâr olmuş! Zengin... güzel, akıllı, ahlâklı, kıraliçe olmaya lâyık bir kadına malik. Bir atasözü vardır: "Tanrı insanları yaratır, onlar da eşlerini bulurlar" der, ama evlenmelerde doğrusu her zaman böyle olmuyor: çok kere, meziyetli bir adamın bir kaza, tersine akıllı uslu bir kadının da delinin birine düştüğünü görüyoruz. Fakat bunun kaçık oluşunun şu iyiliği var ki, Callimaco'ya ümit payı çıkıyor. İşte, gelmiş. *(Yüksek sesle.)* Ne arıyorsun burada, Callimaco?

CALLIMACO. — Seni doktorla görmüştüm; ne yaptığını öğrenmek için ondan ayrılmanı bekliyordum.

LIGURIO. — Nasıl bir adam olduğunu biliyorsun: anlayışı kıt, zekâsı dersen daha da kıt; Floransa'dan istemiye istemiye ayrılıyor. Ama ben onu adamakıllı işledim, nihayet her şeyi yapmıya razı olduğunu söyledi. Öyle sanıyorum ki, bu yoldan yürümek istersek, kandıracağız. Ama bilmem işinize yarıyacak mı?

CALLIMACO. — Neden?

LIGURIO. — Ne bileyim ben? Malûm, bu ilıcalara her çeşit insan gider; *madonna* Lucrezia'dan senin gibi hoşlanan, senden daha zengin, daha sevimli biri de pekâlâ oraya gidebilir; neticede bu zahmete sen bir başkası için katlanmış olursun. Daha başka ihtimaller de var: rakiplerinin bolluğu kadının kalbini daha da sertleştirebilir, yahut olur ki yumuşar, ama, sana yüz vereceğine başkasına yüz verir.

CALLIMACO. — Hakkın var, anlıyorum. Ama ne yapayım? Neye karar vereyim? Hangi çareye başvurayım? Güç veya tehlikeli, zararlı veya şeref-

siz, nasıl olursa olsun, herhangi bir teşebbüse girişmeliyim. Ölmek böyle yaşamaktan yeğdir. Geceleri uyuyabilsem, sohbete dalabilsem, herhangi bir şeyden zevk alabilsem, daha sabırlı olurdum. Ama çare yok; eğer herhangi bir plâna ümit bağlamazsam, muhakkak ölürüm. Ölmek zorunda kalacağımı bildiğim içindir ki, bir şeyden korkum yok; vahşice, gaddarca, alçakça bir teşebbüse girişeceğim.

LIGURIO. — Söyleme böyle. Ruhunun bu heyecanını yatıştır.

CALLIMACO. — Yatıştırmak için, görüyorsun, bu çeşit düşüncelerle avunuyorum. Onun için ya Nicia'yı ılıcalara göndermek kararında sebat edelim, yahut da sen bana başka bir yol göster ki, gerçek olmasa da, herhangi bir ümitle avunayım, herhangi bir düşünceye kapılarak ıstıraplarımı kısmen olsun hafifleteyim.

LIGURIO. — Hakkın var. Ben de zaten böyle yapmak üzere bulunuyorum.

CALLIMACO. — Evet, inanıyorum. Gerçi senin gibi adamlar hayatlarını şunu bunu avlamakla kazanırlar, bunu biliyorum. Ama ben öylelerinden değilim: sen böyle yapar, ben de işin farkına varırsam, bunu fırsat bilir, seni bir daha evime sokmam; üstelik sana ileride vereceğim dediğim şeyi elde etmek ümidini de kaybedersin.

LIGURIO. — Benim sadakatimden şüphe etme; çünkü bu işin içinde sezdiğim ve umduğum menfaatler olmasa bile, sana karşı içimde öyle bir yakınlık duyuyorum ki, istediğin şeyin gerçekleşmesini hemen hemen ben de senin kadar istiyorum. Fakat bıraka-

lım bu lâfı. Doktor benden, bir hekim bulup, kendisinin hangi ilıcalara gitmesinin münasip olduğunu öğrenmemi rica etti. Sen beni dinle, dediğim gibi yap: tababet çalıştığını, Paris'te bazı denemelerde bulunduğunu söyle. O kadar saf ki, kolayca inanacaktır. Sen sonra okumuş adamsın, Lâtince bir şeyler de söyleyiverirsin.

CALLIMACO. — Bu bizim nemize yarıyacak?

LIGURIO. — Onu istediğimiz ılıcalara göndermeye ve aklımda kurduğum daha kısa, daha emin, başarı sağlamak için ılıca hikâyesinden daha elverişli bir plânın tatbikine yarıyacak.

CALLIMACO. — Ne demek istiyorsun?

LIGURIO. — Şunu demek istiyorum: eğer gözünü açar, bana da itimadedersen, bu iş yarın bu vakitten evvel olmuş ve bitmiştir. Doktor senin gerçekten hekim olup olmadığını araştıracak adam değil; olsa bile, zamanın darlığı, işin mahiyeti onun uzun düşünmesine mâni olacaktır. Düşünecek olsa bile, plânımızı bozmaya vakit bulamıyacaktır.

CALLIMACO. — Sen bana yeniden can veriyorsun. Pek büyük bir vait bu: sen bana pek büyük bir ümit veriyorsun. Söyle, nasıl hareket edeceksin?

LIGURIO. — Zamanı gelince görürsün; şimdilik bilmene hacet yok, çünkü değil söze, işe bile elverecek vaktimiz yok. Sen evine git ve orada beni bekle. Ben doktora gideceğim; evine gelirsek, ona söyliyeceklerimi iyi dinler, bana uymaya çalışırsın.

CALLIMACO. — Gerçi verdiğin ümidin boşa çıkacağından korkuyorum, ama gene dediğin gibi yapacağım.

TÜRKÜ

Ey Aşk, senin yüce kudretini denemiyen bir insan, hiç ummasın, Gök'ün en büyük gücü nedir, bilemez!

Hem yaşamak hem ölmek, faydayı bırakıp zarara koşmak, önce cânan sonra can demek, korku ve ümitle kalbi donmak ve yanmak nedir, ne bilsin?

İnsanlar da tanrılar da sahiboldukun silâhtan ürkerler: ama denememiş ne bilsin?

İKİNCİ PERDE

BİRİNCİ SAHNE

LIGURIO, MESSER NICIA, SIRO

LIGURIO. — Söylediğim gibi, bu adamı Tanrı buraya siz maksadınıza eresiniz diye göndermiş olmalı. Kendisi Paris'te çok tecrübe görmüş... Floransa'da mesleğini icra etmeyişine de hayret etmeyin; sebebi şu: evvelâ çok zengindir, sonra her an Paris'e dönmeyi düşünüyor.

NICIA. — Kardeşim, evet, ama çok mühim bir şey bu: ister misin, beni kuma oturttuktan sonra çekip gitsin?

LIGURIO. — Sakın içinize böyle bir şüphe girmesin; yalnız bu tedaviyi üzerine almaz diye endişe edebilirsiniz; ama bir defa aldı mı, sonunu görmeden bırakmıyacaktır.

NICIA. — Bu hususta sana itimadedeceğim; fakat bilgisine gelince, irfan sahibi olup olmadığını ben sana, kendisiyle konuşur konuşmaz söyliyeceğim: çünkü bana yutturamaz!

LIGURIO. — Sizi tanımıyor muyum? Pekâlâ evine götürebilirim; konuşursunuz. Eğer konuştuktan sonra görünüşü, irfanı, lisanı bakımından kendisine

sığınılacak bir adam olduğuna kanaat getirmezseniz, ben o bildiğiniz adam olmıyayım.

NICIA. — Peki, mübarek Melek'imin hakkı için, gidelim. Nerede oturuyor?

LIGURIO. — Bu meydanda, tam karşınızdaki kapıda.

NICIA. — Talihimiz açık olsun!

LIGURIO, kapıyı çalar. — Oldu işte.

SIRO, içeriden. — Kimdir o?

LIGURIO. — Callimaco evde mi?

SIRO. — Evet, evde.

NICIA. — Niçin üstat Callimaco demiyorsun?

LIGURIO. — O böyle şeylere aldırmaz da, ondan.

NICIA. — Nene gerek! Sen vazifeni yap; o beğenmezse, ne halt ederse, etsin.

İKİNCİ SAHNE

CALLIMACO, MESSER NICIA, LIGURIO

CALLIMACO. — Kim arıyor beni?

NICIA. — *Bona dies, domine magister*[1].

CALLIMACO. — *Et vobis bona, domine doctor*[2].

LIGURIO. — Ne dersiniz?

NICIA. — İmanım hakkı için, âlâ.

LIGURIO. — Yanınızda kalmamı istiyorsanız, benim anlıyacağım şekilde konuşursunuz; yoksa anlaşamaz, yüzümüze gözümüze bulaştırırız.

---

1 Lâtince: "Günaydın, üstadım efendim".

2 Lâtince: "Size de günaydın, efendim".

CALLIMACO. — Hayrola?

NICIA. — Ne bileyim ben? Bir başkasının ihtimal sakınmak istiyeceği iki şeyin peşinden koşuyorum; yani hem kendi başıma, hem başkalarının başına dert açmak istiyorum. Benim çocuğum olmadı; ben de istiyorum: işte başıma böyle bir dert açmak için sizi rahatsız ediyorum.

CALLIMACO. — Size ve sizin gibi meziyetli ve doğru kimselere iyilik etmek benim için daima bir zevk olacaktır. Zaten Paris'te bunca yıllar çalışıp çabalamamdan maksat, sizin gibi insanlara hizmet etmektir.

NICIA. — Çok teşekkür ederim. Zaman gelir, sizin de bana bir işiniz düşerse, seve seve yaparım. Fakat *ad rem nostram*[1] dönelim. Karımın gebe kalması için ılıcaların faydası var mıdır? Bunu düşündünüz mü? Çünkü Ligurio, biliyorum, size ne söyliyecekse, söylemiştir.

CALLIMACO. — Doğru, fakat arzunuzu yerine getirmek için, karınızdaki kısırlığın sebebini anlamak lâzımdır. Çünkü kısırlığın birkaç sebebi olabilir. *Nam causae sterilitatis sunt aut in semine aut in matrice aut in strumentis seminariis aut in virga aut in causa extrinseca*[2].

NICIA, kendi kendine. — Bundan daha liyakatli birini bulmanın imkânı yoktur.

---

[1] Lâtince: "Konumuza".

[2] Lâtince: "Çünkü kısırlık tohumdan veya rahimden; tohum âletlerinden veya kadıpten, yahut da harici bir sebepten ileri gelebilir".

CALLIMACO. — Bundan başka kısırlık sizin iktidarsızlığınızdan da ileri gelebilir; böyle bir şey varsa, çare bulunamaz.

NICIA. — Ben iktidarsız ha? Siz beni güldürüyorsunuz! Öyle sanıyorum ki, benim kadar demir yapılı ve kanlı canlı insan yoktur Floransa'da!

CALLIMACO. — Mademki böyle bir şey bahis konusu olamaz, merak etmeyin, bir çaresini buluruz.

NICIA. — Ilıcalara gitmek benim için hiç hoşlanmadığım bir rahatsızlık olacak; karım da Floransa'dan isteye isteye ayrılmaz. Ilıcalardan başka çare yok mudur?

LIGURIO. — Evet, olmalı! Ben cevabını vereyim. Callimaco haddinden fazla çekingendir. Siz bana muhakkak surette gebe bıraktıracak bir şurup tertibetmeyi bildiğinizi söylememiş miydiniz?

CALLIMACO. — Evet, öyle. Ama ben tanımadığım kimseler karşısında çekingenimdir. Beni düzenbaz sanmalarını istemem.

NICIA. — Benden hiç şüphe etmeyiniz, çünkü meziyetlerinize o derece hayranım ki, sizin elinizden geldiğine inanmıyacağım ve tatbik etmiyeceğim şey yoktur.

LIGURIO. — Öyle sanıyorum ki, idrarını görmeniz lâzımdır.

CALLIMACO. — Muhakkak, görmeden olmaz.

LIGURIO. — Siro'yu çağır, doktorla beraber bu iş için evine gitsin ve hemen dönsün. Biz burada bekleriz.

CALLIMACO. — Siro, doktorla git. Siz de, *messere,* arzu ederseniz, buraya dönün; bir çare düşünür, buluruz.

NICIA. — Arzu ederseniz de ne demek? Bir dakikada dönerim. Bir Macar kılıcına ne kadar güvenirse, ben de size o kadar güveniyorum.

ÜÇÜNCÜ SAHNE

MESSER NICIA, SIRO

NICIA. — Senin efendin gayet marifetli bir adam.

SIRO. — Zannettiğinizden de marifetli.

NICIA. — Fransa kıralı onu başının üstünde tutmalı.

SIRO. — Öyle.

NICIA. — Fransa'da yaşamaktan hoşlanması herhalde ondan ileri geliyor.

SIRO. — Öyle sanıyorum.

NICIA. — Çok iyi ediyor. Bu memleketin insanları başkasına günahlarını bile vermezler. Onlar için hiçbir meziyetin değeri yoktur. Burada kalacak olsa, kimse yüzüne bakmaz. Ben, ki *hic* ile *hoc*'u[1] öğreninciye kadar akla karayı seçtim, bilirim bu işi. Eğer bununla yaşıyacak olsam, söyliyeyim sana, haraptır halim!

---

[1] Lâtincede "bu" mânasına gelen zamirin iki şekli. "Lâtin dilini öğreninceye kadar" demek istiyor.

SIRO. — Yılda yüz altın kazanıyor musunuz?

NICIA. — Yüz altın değil, yüz akça, yüz mangır kazanmıyorum. Nerede! bu memlekette bizlere, eğer hükümetten değilsek, köpekler bile aldırış etmez. Cenaze alayına, nikâh törenine gitmekten, bütün gün *proconsolo*'nun[1] sedîri üzerinde sallanarak vakit geçirmekten başka ne gelir elimizden? Ama onlara aldırdığım yok; kimseye muhtaç değilim ben. Keşke hepsi benim halimde olsalar! Ama, şakın ha! bu sözlerimi kimse duymasın, yoksa, korkarım üzerime bir vergi basar veya gerime öyle bir kazık kakarlar ki, terletirler beni!

SIRO. — Merak etmeyiniz.

NICIA. — Eve geldik: burada bekle beni. Hemen geleceğim.

SIRO. — Buyurun. *(Nicia eve girer.)*

DÖRDÜNCÜ SAHNE

SIRO, yalnız.

Öteki doktorlar da bunun gibi olsalar, biz cirit oynarız. Şu melûn Ligurio ile efendim olacak o çılgın yok mu? ona öyle bir oyun oynıyacaklar ki, rezil olacak! Kimsenin duymıyacağını bilsem, bunu ben de gerçekten arzu edeceğim, ama, duyarlarsa, benim hayatımı, efendimin ise hem hayatını hem de malını tehlikeye atmış oluruz. İşte hekim oldu bile; ne ta-

[1] *Proconsolo:* Floransa cumhuriyetinde noter namzetlerini imtihan edip ehliyetlerini tasdik eden yüksek memur.

sarladıklarını, hileleriyle nereye varmak istediklerini henüz bilmiyorum. İşte doktor, elinde oturak geliyor. Şu kuş beyinliyi görür de, kim gülmez?

BEŞİNCİ SAHNE

MESSER NICIA, SIRO

NICIA, evin içerisine doğru. — Her şeyi senin istediğin gibi yaptım; bunu da sen benim istediğim gibi yapacaksın. Senden çocuğum olmıyacağını bilseydim, bir köylü kıziyle evlenirdim, daha iyi olurdu. Burada mısın, Siro? Gel arkamdan. Aptal karımdan bunu elde edebilmek için neler çektim! Kendisi çocuğu olmasını istemiyor diyemem, aksine benden çok can atıyor. Ama bir şey yaptırmak istedin mi, mesele çıkarıyor!

SIRO. — Sabırlı olun; güzel sözle insan kadına her istediğini yaptırır.

NICIA. — Güzel sözle mi? Usandırdı beni! Koş, Ligurio ile üstada söyle, buradayım.

SIRO. — İşte çıkıyorlar.

ALTINCI SAHNE

LIGURIO, CALLIMACO, MESSER NICIA

LIGURIO, Callimaco'ya. — Doktoru kandırmak kolay olacak; bütün iş kadında: ama elbet onun da bir yolunu buluruz.

CALLIMACO, — İdrarı aldınız mı?

NICIA. — Siro'da, eteğinin altında.

CALLIMACO. — Ver bakayım. Oo, böbrek zafiyeti var.

NICIA. — Oldukça bulanık görünüyor; hem de yeni yaptı.

CALLIMACO. — Hiç merak etmeyin. *Nam mulieris urinae sunt semper maioris grossitiei et albedinis, et minoris puchritudinis, quam virorum. Huius autem, inter cetera, causa est amplitudo canalium, mixtio eorum quae ex matrice exeunt cum urina*[1]

NICIA, kendi kendine. — Ha ha ha! Vay canına! Bu herif elimde inceldikçe inceliyor; bakın hele, bu şeyler üzerinde ne de güzel konuşuyor!

CALLIMACO. — Korkarım, kadın geceleri iyi örtünmüyor: idrarı onun için böyle bulanık.

NICIA. — Halbuki üzerine koskoca bir battaniye çeker. Ama, yatmadan önce dört saat dizüstü *pater noster*[2] duasını sırahyor... Kaz işte, hiç insan kendini bu kadar üşütür mü?

CALLIMACO. — Sözün kısası, doktor: siz bana ya güveniyorsunuz ya güvenmiyorsunuzdur. Güveniyorsanız, emin bir deva göstereyim; yok, güvenmiyorsanız, göstermiyeyim. Ama ben devayı vereceğim. Bana güveniniz varsa, alırsınız: eğer bundan bir yıl

---

1 Latince: "Çünkü kadın idrarı erkeğinkinden daima daha kaba ve daha beyazımtıraktır; onun kadar berrak olmaz. Bunun bir sebebi de kanalların geniş olması ve idrarın rahim akıntılarına karışmasında aranmalıdır."

2 *Pater noster:* Hıristiyanların başlıca duası.

sonra karınızın kucağında bir çocuk bulunmazsa, size iki bin altın vermeye hazırım.

NICIA. — Buyurun, söyleyin. Ben sizin her dediğinizi yapacağım; günahlarımı çıkaran papazdan çok size güveneceğim.

CALLIMACO. — Şunu bilmelisiniz ki, bir kadının gebe kalması için kendisine adamotu şurubu içirmek kadar tesirli şey yoktur. Ben bunu üç beş defa denedim ve daima iyi neticeler aldım. Bu şurup olmasaydı, Fransa kıraliçesi de, bu memleketin birçok prensesleri de kısır kalırlardı.

NICIA. — Ne diyorsunuz?

CALLIMACO. — Size söylediğim gibidir. Gene talihiniz varmış ki, şuruba katılacak her şey yanımda mevcut: arzu ettiğiniz zaman elde edebilirsiniz.

NICIA. — Ne zaman içmesi lâzım?

CALLIMACO. — Bu akşam yemekten sonra, çünkü ay elverişlidir; mevsim ise daha elverişli olamaz.

NICIA. — Bunun pek ehemmiyeti yok. Siz herhalde hazırlatın, ben ona içiririm.

CALLIMACO. — Ama bir şeyi daha düşünmek lâzım! Kadın bu şurubu içti mi, yanında yatan erkek sekiz gün zarfında ölür, dünyada kurtulmasına imkân yoktur.

NICIA. — Vay canına! Ben böyle sirkengebin istemem; bana yutturamazsınız! Canıma okudunuz demektir!

CALLIMACO. — Metin olunuz, buna da çare var.

NICIA. — Ne çaresi?

CALLIMACO. — Yanına hemen başka birini yatırırsınız ki, bütün gece beraber yatarak onun zehrini alsın. Sonra siz tehlikesizce yatarsınız.

NICIA. — Böyle şey istemem.

CALLIMACO. — Neden?

NICIA. — Çünkü karımı orta malı, kendimi de boynuzlu etmek istemiyorum.

CALLIMACO. — Ne diyorsunuz, doktor? Ah, sandığım kadar akıllı değilmişsiniz. Demek siz Fransa kıralının ve bütün ora beylerinin yaptığını yapmaktan çekiniyorsunuz, ha?

NICIA. — Böyle bir delilliğe girişecek insanı nerede bulayım ben? Kendisine söylersem, razı olmıyacaktır; söylemezsem, aldatmış olurum, iş sekiz'lere[1] düşer. Hayır, başımı belâya sokamam.

CALLIMACO. — Bundan başka tasanız yoksa, işi bana bırakınız.

NICIA. — Ne yapacaksınız?

CALLIMACO. — Söyliyeyim. Bu akşam yemekten sonra size şurubu vereceğim; siz ona içirir ve hemen — saat dört sularında — yatağına yatırırsınız. Sonra siz, Ligurio, ben, hepimiz kıyafet değiştirir, eski pazara, yeni pazara, şuraya buraya gideriz ve ilk rastladığımız boşta gezen bir delikanlıyı yakalar, ağzını tıkar, kafasına vura vura eve, karanlıkta, odanıza götürürüz; yatağa sokar, ne yapması lâzım geldiğini söyleriz: bir güçlük çıkmaz. Ertesi sa-

[1] Sekizler: Floransa'da sekiz üyeden meydana gelen zâbıta ve mahkeme kurulu.

bah siz herifi şafaktan önce savar, karınızı yıkatır, sonra istediğiniz kadar ve tehlikesizce koynuna girer, beraberce yatarsınız.

NICIA. — Mademki kırallar, prensler, beyler de böyle yapmıştır diyorsunuz, ben razıyım. Ama sakın, sekizler aşkına! kimse duymasın!

CALLIMACO. — Kim duyuracak ki...

NICIA. — Bir mesele daha var, hem mühim.

CALLIMACO. — Ne meselesi?

NICIA. — Karımı razı etmek... buna asla yanaşmıyacağını sanıyorum.

CALLIMACO. — Doğru söylüyorsunuz. Sizin yerinizde olsam, istediğimi yaptıramadıktan sonra, kocası olmaktan vazgeçerim.

LIGURIO. — Ben çaresini buldum.

NICIA. — Nasıl?

LIGURIO. — Günah çıkaran papaz vasıtasiyle...

CALLIMACO. — Peki, ama papazın gönlünü kim razı edecek?

LIGURIO. — Sen, ben, para; onların ve bizim içimizde bulunan kötülük.

NICIA. — Benim dememle değil şunu bunu yapmak, papaza bile gitmez.

LIGURIO. — Bunun da çaresi var.

CALLIMACO. — Söyle!

LIGURIO. — Annesine götürtürüz.

NICIA. — Evet, ona inanır.

LIGURIO. — Annesi muhakkak bizim fikrimizdedir. Haydi vakit kaybetmiyelim, akşam oluyor. Callimaco, sen gezmeye git, fakat akşam saat ikide şurubu evde hazır bulundur. Biz, doktorla ben, önce

annesini kandırmaya gideceğiz. Onunla samimi görüşürüm. Sonra da papaza. Sizi de gördüğümüz işlerden haberdar ederiz.

CALLIMACO. — Aman, beni yalnız bırakma.

LIGURIO, yavaşça Callimaco'ya. — Görüyorum, vurulmuşsun sen.

CALLIMACO. — Bu saatte nereye gideyim?

LIGURIO. — Şuraya, buraya, bu yoldan, o yoldan... koca bir şehirdir Floransa!

CALLIMACO. — Öldüm!

TÜRKÜ

Ne kadar da memnun, değil mi? Doğuştan aptal olan neye inanmaz ki!

Bir şeyde gözü yok; şüphe aklının ucundan bile geçmiyor: böylesi hiç sıkılır mı, acımır mı haline?

Şu sizin doktor — çocuk istemiyor mu? — eşek uştu deseler, inanacak galiba.

Tam bir nisyana gömülmüş, aklı yalnız bu arzuya dalmış...

ÜÇÜNCÜ PERDE

BİRİNCİ SAHNE

SOSTRATA, MESSER NICIA, LIGURIO

SOSTRATA. — Her zaman işitirim: aklı başında olan bir insan kötü şıklar arasında en ehvenini seçmelidir. Eğer çocuk dünyaya getirmek için başka çare yoksa, bu yolu tutalım: yeter ki vicdanımızda bir rahatsızlık duymıyalım.

NICIA. — Evet, öyledir.

LIGURIO, — Siz gider, kızınızı bulursunuz, ben de *messere* ile birlikte kızın günahlarını çıkaran papaz Timoteo'yu bulur ve meseleyi anlatırız. Böylece sizin söylemenize lüzum kalmaz. Bakın ne diyecek.

SOSTRATA. — Öyle yaparız. Sizin yolunuz o tarafta... ben de gider, Lucrezia'yı bulurum. Konuşup görüşsün diye, onu herhalde papaza götüreceğim. *(Çıkar.)*

İKİNCİ SAHNE

MESSER NICIA, LIGURIO

NICIA. — Ligurio, karımı razı etmek için bu kadar uğraşmaya lüzum olduğunu görerek ihtimal şaşıyorsundur; fakat, bilsen, hiç şaşmazsın.

LIGURIO. — Ben öyle sanıyorum ki, bu her kadının kuşkulu olmasından ileri geliyor.

NICIA. — Hayır, ondan değil. Karım dünyanın en tatlı, en uysal insanıydı, fakat komşu kadınlardan biri tutmuş ona "eğer kırk sabah arka arkaya Uşaklar tarikatının ilk sunu duasında hazır bulunacağına yemin eder de, gidersen, gebe kalırsın" demiş, o da yemin etmiş; bunun üzerine belki yirmi gün kiliseye gitti. Pek iyi, papaz denen şu heriflerden biri kadına musallat olmaz mı? İşte bu yüzden bir daha gitmek istemedi. Bize örnek olması gereken kimselerin böyle hareket etmeleri ne fena şey, değil mi?

LIGURIO. — Ne dediniz? Haa, öyledir elbette!

NICIA. — İşte o zamandan beri tavşan gibi, kulaklarını dikmiş duruyor. Ne söylense, bin bir güçlük çıkarıyor.

LIGURIO. — Artık hayret etmiyorum. Ama yemin etmişti... Ne oldu?

NICIA. — Affettirdi.

LIGURIO. — İyi etmiş. Varsa yanınızda, bana yirmi beş altın verir misiniz? Çünkü bu gibi hallerde para dökmek, papazı çabucak dost edinmek, kendisine daha çok ümitler vermek de lâzım.

NICIA. — Buyur, al. Umurumda değil, başka taraftan tasarruf ederim.

LIGURIO. — Şu papazlar yok mu, ne şeytan, ne kurnaz şeylerdir! Böyle olmaları da gayet tabii, çünkü hem kendi günahlarını biliyorlar, hem de bizimkileri. Böyle insanlarla aşinalığı olmıyanlar yanılırlar, onları kendi emellerine hizmet ettiremezler. İşte

bunun için sizin onlarla görüşmenizi istemiyorum. Her şeyi altüst edebilirsiniz. Çünkü sizin gibi bütün gün çalışma odasından çıkmıyan kimseler kitaptan anlarlar, ama bu dünyanın işlerine akılları ermez. *(Kendi kendine.)* Bu adam o kadar budala ki, korkarım, her şeyi berbat edecek.

NICIA. — Ne yapmamı istiyorsun, söyle.

LIGURIO. — Siz bırakın, ben konuşayım; size işaret etmedikçe ağız açmayın.

NICIA. — Olur. Nasıl işaret edeceksin?

LIGIA. — Bir gözümü kırpacağım, dudağımı ısıracağım. Ama durun! Başka türlü yapalım! Papazla ne zamandır görüşmüyorsunuz?

NICIA. — On yıldan çok oluyor.

LIGURIO. — Âlâ. Ona sizin sağır olduğunuzu söylerim. Siz de, biz bağıra bağıra konuşmadıkça, ağzınızı açmazsınız.

NICIA. — Öyle yaparım.

LIGURIO. — İstediklerimize aykırı bir şey söyliyecek olursam, hiç merak etmeyin: böylelikle maksadımıza ereceğiz.

NICIA. — Tallhimiz açık olsun! *(Çıkarlar.)*

ÜÇÜNCÜ SAHNE

RAHİP TIMOTEO, BİR KADIN

TIMOTEO. — Eğer günah çıkartmak istiyorsanız, emrinizi bekliyorum.

KADIN. — Hayır, bugün olmaz. Bekliyenlerim var. Şöyle ayak üzeri içimi döktüğüm kâfi. Meryem Anamızın dualarını okudunuz mu?

TIMOTEO. — Evet, *madonna.*

KADIN. — Alınız şimdi şu altını... İki ay her pazartesi günü kocamın ruhuna ölüler duasını okursunuz. Gerçi kaba saba herifin biriydi, ama ne de olsa kocamdı; düşündükçe, imkânı yok, içimde bir şeyler hissediyorum. Acaba ârafta mıdır dersiniz?

TIMOTEO. — Şüphesiz.

KADIN. — Ben emin değilim. Bana bazan neler ettiğini siz pekâlâ biliyorsunuz. Ah, gelip size kaç defa şikâyette bulundum. İmkân buldukça ondan kaçıyordum; o kadar sıkıcıydı ki... Aman Yarabbim!

TIMOTEO. — Üzülmeyin, Tanrının rahmeti büyüktür. İnsan istedi mi, pişman olmaya daima zaman bulur.

KADIN. — Türkler bugün İtalya'ya gelecekler mi, dersiniz?

TIMOTEO. — Eğer dua etmezseniz, gelirler.

KADIN. — Amanın!.. Tanrı bizi bu şeytanlardan korusun! Şu kazığa oturmak yok mu? ödüm kopuyor[1]. A, durun. Kilisede bir kadın görüyorum, elinde benimkine benzer ipliği var; gidip görüşeyim. Hoşça kalın.

TIMOTEO. — Güle güle! *(Kadın çıkar.)*

DÖRDÜNCÜ SAHNE

RAHİP TIMOTEO, LIGURIO, MESSER NICIA

TIMOTEO. — Dünyanın en şerefli kişileri kadınlardır, ama onlar kadar da can sıkıcı şey yoktur.

[1] Türklerin bu asırlardaki akıncılığı İtalya halkını da yıldırmış ve bu gibi rivayetlere yol açmıştı. (Mütercim)

Başından defedersen, ne sıkıntın olur ne faydan; başına toplarsan, faydan olur, ama sıkıntın da eksik olmaz. Doğrudur: sineksiz bal olur mu? Baylar, ne yapıyorsunuz orada? Vay, *messer* Nicia değil mi o konuşan?

LIGURIO. — Bağırarak konuşunuz: o kadar sağırdır ki, bir şey işitmez.

TIMOTEO. — Hoş geldiniz, *messere!*

LIGURIO. — Daha çok bağırın!

TIMOTEO. — Hoş geldiniz!

NICIA. — Hoş bulduk, peder!

TIMOTEO. — Ne âlemdesiniz?

NICIA. — Çok şükür.

LIGURIO. — Peder, siz benimle konuşunuz. Yoksa sesinizi bu adama işittirmek için meydanı gürültüye boğmanız lâzım.

TIMOTEO. — Bir şey mi istiyorsunuz benden?

LIGURIO. — Bu *messere* ile sonra anlatacağım bir adamcağız birkaç yüz altın sadaka vermek niyetindeler.

NICIA. — Vay canına!

LIGURIO, yavaşça Nicia'ya. — Susun, be canım! O kadar çok vermiyeceğiz! *(Yüksek sesle.)* Peder, ne söylerse söylesin, hiç şaşmayın. İşitmediği için, bazan anladım sanarak, gelişigüzel cevaplar veriyor.

TIMOTEO. — Sözüne devam et o halde; bırak onu, ne isterse söylesin.

LIGURIO. — Bu paranın bir kısmı yanımdadır: sizin dağıtmanızı münasip görüyorlar.

TIMOTEO. — Çok memnun olurum.

LIGURIO. — Yalnız, sadakayı vermeden önce,

bize bir yardımda bulunmanız lâzımdır. *Messere*'nin başına öyle bir iş gelmiş ki... Evinin şerefi mevzuubahistir. Sizden başkası da yardım edemez.

TIMOTEO. — Nedir mesele?

LIGURIO. — Bilmem, *messere*'nin yeğeni Camillo Calfucci'yi tanıyor musunuz?

TIMOTEO. — Evet, tanıyorum.

LIGURIO. — İşte bu adam geçen sene bazı işlerini görmek üzere Fransa'ya gitmiş; karısı ölmüş olduğundan, gelinlik kızını muhafaza edilmesi için, — adı lâzım değil — bir manastıra bırakmış.

TIMOTEO. — Eee, sonra?

LIGURIO. — Sonra, ya rahibelerin ihmali ya kızın hafifliği yüzünden, kendisini dört aylık gebe buluyorlar; öyle ki, eğer akıllıca bir çare bulunamazsa, hem doktor, hem rahibeler, hem kız, hem Camillo, hem Calfucci ailesi, hepsi rezil olacaklar. Doktor bu işe o kadar ehemmiyet veriyor ki, eğer meydana çıkmazsa, Tanrı rızası için üç yüz altın vermeye andetmiştir.

NICIA, kendi kendine. — Ne de çene varmış herifte!

LIGURIO, yavaşça Nicia'ya. — Rahat durun!... *(Devamla.)* Bu parayı sizin vasıtanızla dağıtacak: yalnız başrahibe ile siz buna bir çare bulabilirsiniz.

TIMOTEO. — Ne şekilde?

LIGURIO. — Başrahibeyi kandırır, çocuğu düşürmesi için kıza bir şurup içirtirsiniz.

TIMOTEO. — Üzerinde düşünüp taşınmak lâzım gelen bir mesele bu.

LIGURIO. — Bakın, bunu yapmakla ne faydalar

sağlanır: bir defa manastırın, kızın ve akrabalarının şerefini korumuş olursunuz; sonra bir kızı babasına yeniden bağışlamış, bu *messere*'yi ve birçok akrabalarını memnun etmiş olmaktan başka, üstelik üç yüz altın ile dağıtabileceğiniz kadar da sadaka dağıtırsınız. Diğer taraftan zarar görecek olan şey henüz doğmamış, duygusuz, bin şekilde yok edilebilir bir et parçasından ibarettir. Bence hayır, çokluğa faydası olan, çokluğu memnun eden şeydir.

TIMOTEO. — Tanrı'nın inayetiyle yaparız. Tanrı aşkına, insaniyet namına istediğiniz olsun. Manastırı gösterin, şurubu verin; münasip görüyorsanız, şu paraları da verin ki, hayır işlemeye başlıyayım.

LIGURIO. — Şimdi görüyorum. Siz aradığım din adamının ta kendisisiniz. Alın, paranın bir kısmı bu. Manastıra gelince... Durun, kilisede bir kadın var, bana işaret ediyor; hemen gelirim. *Messer* Nicia'dan ayrılmayınız. Kadına söyliyecek bir çift sözüm var.

BEŞİNCİ SAHNE

RAHİP TIMOTEO, MESSER NICIA

TIMOTEO. — Kız kaç aylık?

NICIA. — Hayretler içindeyim!

TIMOTEO. — Kız kaç aylıktır diyorum.

NICIA. — Tanrı belâsını versin!

TIMOTEO. — Ne diye?

NICIA. — İşte öyle. Versin diye.

TIMOTEO, kendi kendine. — Çattık belâya! Karşımdakilerin biri deli, öteki sağır; biri kaçar, öteki duymaz. Ama şu elimdekiler kalp değilse, ben onlar-

dan iyi kullanmasını bilirim. — İşte Ligurio, buraya doğru geliyor.

ALTINCI SAHNE

LIGURIO, RAHİP TİMOTEO, MESSER NICIA

LIGURIO, yavaşça Nicia'ya. — Messer'e, rahat durun. *(Timoteo'ya.)* Ah, peder, müjde!

TIMOTEO. — Hayrola, ne müjdesi?

LIGURIO. — Şimdi gidip konuştuğum kadın söyledi: kız kendiliğinden kurtulmuş.

TIMOTEO. — Âlâ. Demek bu sadaka heba olacak.

LIGURIO. — Ne demek istiyorsunuz?

TIMOTEO. — Demek istiyorum ki daha fazlasını vermek boynunuzun borcudur.

LIGURIO. — Siz arzu ederseniz, sadakayı gene vereceğiz; yalnız doktor için başka bir şey yapmanız lâzım.

TIMOTEO. — Ne yapmam lâzım?

LIGURIO. — Ötekisi kadar ağır ve rezilâne olmıyan, bizce makbul, sizce faydalı bir iş.

TIMOTEO. — Ne işi? Ben sizinle o kadar iyi münasebetteyim, aramızda o kadar samimiyet var ki, sizin için yapmıyacağım şey yoktur.

LIGURIO. — Ben size her şeyi kilisede başbaşa söyliyeceğim. Doktor bizi burada bekleyiverir. Hemen döneriz.

NICIA, kendi kendine. — Paracıklarım gitti gider, dahi gider!

TIMOTEO. — Gidelim. *(İkisi çıkarlar.)*

YEDİNCİ SAHNE

MESSER NICIA, yalnız

Gece mi, yoksa gündüz mü? Uyanık mıyım, yoksa rüya mı görüyorum? Sarhoş muyum acaba? Bu saçmalar yüzünden henüz içmiş de değilim bugün. Rahibe söyliyeceğimiz şeyler üzerinde uyuşuyoruz, o ise gidip neler söylüyor! Sonra sağır gibi davranmalı imişim, kim bilir ne maksatla söylediği o delice masalları işitmemek için kulaklarımı şu Danimarka'lı[1] gibi katranlamam lâzımmış! Yirmi beş altınımdan oldum, hâlâ benim işimden söz açmadı. Beni de burada çöp kebabı gibi kazıklayıp bıraktılar. — Ama işte dönüyorlar; benim işimi konuşmadılarsa, canları cehenneme!..

SEKİZİNCİ SAHNE

RAHİP TIMOTEO, LIGURIO, MESSER NICIA

TIMOTEO. — Kadınları gönderiniz. Ben ne yapacağımı biliyorum; eğer sözümü geçirebilirsem, bu akşam nikâhı kıyarız.

LIGURIO — Messere, rahip Timoteo her şeyi yapmaya hazırdır. Bütün iş kadınların gelmesini sağlamakta.

---

[1] Uggieri il Danese (Holger der Däne) Büyük Karl'ın kontlarından biriydi. İtalyan şairlerinin destanlarında kendisine mühim yer verilmişti. Gürültüden sakınmak için, Siren'lerin cazibesine kapılmak istemiyen Odysseus gibi, kulaklarını mumla tıkamıştı.

NICIA. — Senin sözlerin içime ferahlık veriyor. Erkek mi olacak acaba?

LIGURIO. — Elbette.

NICIA. — Sevinçten ağlıyacağım geliyor.

TIMOTEO. — Siz kiliseye gidiniz. Ben burada kadınları bekliyeceğim. Bir kenara çekiliniz de, sizi görmesinler; onlar gider gitmez, ne söylediklerini size bildireceğim. *(Nicia ile Ligurio çıkarlar.)*

DOKUZUNCU SAHNE

RAHİP TIMOTEO, yalnız

Bilmiyorum... birbirlerini nereden de bulmuşlar! Şu melûn Ligurio geldi o masalı ile denedi: rıza göstermeseydim, asıl meseleyi açmıyacak, böylece maksadını boş yere bildirmiyecekti. Yoksa öbür meseleyi umursadıklarından değil... Gerçi beni aldattılar, ama bu aldanmada benim de çıkarım var. *Messer* Nicia ile Callimaco zengin kişilerdir: ben her ikisinden de türlü bahanelerle hayli sızdıracağım. Yalnız işin gizli kalması gerek: doğrusu bu onları ilgilendirdiği kadar beni de ilgilendirir. Nasıl olursa olsun, ben pişman değilim. Gerçi bazı güçlüklerle karşılaşacama şüphe yok, çünkü *madonna* Lucrezia mazbut ahlâklı ve aklı başında bir kadındır, ama işte ben de onu bu tarafından yakalıyacağım. Kadın kısmı kuşbeyinlidir: çıkıp da arka arkaya iki kelime söyliyebildiler mi, artık övünür dururlar; çünkü körler diyarında bir gözü gören sultandır. - İşte annesiyle geliyor.

O kadın da öyle kaz şeydir ki... Berikini istediğim yola sevk etmek hususunda bana büyük yardımı dokunacaktır. *(Kenara çekilir.)*

ONUNCU SAHNE

SOSTRATA, LUCREZIA

SOSTRATA. — Kızım, dünyada kimse senin şerefine benim kadar düşkün olamaz. Ben sana yakışmıyacak bir şeyi asla tavsiye edemem... eminim, buna inanıyorsundur. Sana söyledim ve tekrar ediyorum: eğer rahip Timoteo vicdanen bir mahzur yoktur derse, sen bu işi fazla düşünmeden yapmalısın.

LUCREZIA. — *Messer* Nicia'mn çocuk arzusu bize yanlış bir hareket yaptırır diye daima korktum: bu yüzden, ne zaman bana bundan söz açtıysa, daima endişe ve tereddüdettim... bilhassa Uşaklar tarikatına gittiğim sıralarda başıma gelenlerden sonra... Biliyorsunuz. Fakat bugüne kadar yaptığımız denemeler arasında bu bence en garibi: vücudumu böyle bir şerefsizliğe mâruz bırakmak ve beni şerefimden eden adamın ölümüne sebebolmak! Dünyada bir başıma kalsam da, insanlık yeniden benden doğacak olsa, gene sanmam ki böyle bir hal çaresi revâ olsun.

SASTRATA. — Kızım, ben sana bu kadar çok şeyler söylemesini bilmem. Rahiple konuşurum, söylediklerini dinlersin, sonra onun, bizim, seni seven hepimizin dediğimizi yaparsın.

LUCREZIA. — Üzüntüden ter içinde kaldım.

ON BİRİNCİ SAHNE

RAHİP TIMOTEO, LUCREZIA, SOSTRATA

TIMOTEO. — Hoş geldiniz, bayanlar! Benden ne öğrenmek istediğinizi biliyorum; *messer* Nicia bana söyledi. Bu meseleyi gerçekten iki saatten fazla kitaplarda araştırdım ve uzun incelemelerden sonra, hususi ve umumi olarak bizi ilgilendiren birçok şeyler buldum.

LUCREZIA. — Ciddî mi söylüyorsunuz, yoksa alay mı ediyorsunuz?

TIMOTEO. — Ah, *madonna* Lucrezia! Bu işlerin alaya gelir tarafı var mı? Siz beni şimdi mi ilk defa görüyorsunuz?

LUCREZIA. — Hayır, peder. Ama böyle garip bir şeyi ömrümde işitmemiştim.

TIMOTEO. — *Madonna,* inanıyorum dediğinize, fakat bir daha böyle söylemeyiniz. Birçok şeyler vardır ki, uzaktan korkunç, tahammül edilmez, garip görünürler; halbuki, yaklaştın mı, insanî, tahammül edilir, munis oluverirler. İşte bunun içindir ki korku felâketten büyüktür derler. Bu da onun gibi bir şey!

LUCREZIA. — İnşallah!

TIMOTEO. — Deminki sözüme döneyim: siz vicdan bakımından, şu umumi kaideyi göz önünde tutunuz: hayır katî, şer şüpheli oldu mu, şerrin korkusiyle hayrı elden bırakmamalı. Buradan hayır katidir: siz gebe kalacak, yüce Tanrı'ya bir ruh kazandıracaksınız. Şüpheli olan şey de şu ki, şurubu içtikten sonra, sizinle yatacak olan ölebilir: fakat ölmi-

yenler de oluyor. Ancak iş şüpheli olduğundan *messer* Nicia'nın bu tehlikeye mâruz kalmaması iyi olur. Fille gelince: bunun günah olduğu asılsızdır, çünkü günahı vücut değil, irade işler; günah işlemiş olmak için kocanıza üzüntü vermeniz, kendinizin de haz duymanız lâzım: halbuki siz onun arzusunu yerine getiriyor, kendiniz üzüntü duyuyorsunuz. Sonra, her zaman bir şeyin ne maksatla yapıldığına bakmak gerektir. Sizin maksadınız cennette bir yer doldurmak ve kocanızı memnun etmektir. Mukaddes Kitap der ki, Lot'un kızları dünyada yalnız kaldıklarını sanarak, babalariyle yatmışlar ve, bunu kötü maksatla yapmadıkları için, günaha girmemişler.

LUCREZIA. — Bana neler söylüyorsunuz!

SOSTRATA. — Dinle tavsiyesini, kızım. Çocuğu olmıyan kadının evi de yoktur, bilmiyor musun? Kocası öldü mü, bir hayvan gibi kimsesiz kalır.

TIMOTEO. — *Madonna,* imanım hakkı için yemin ederim ki bu işte kocanızı dinlemekle vicdanınızda duyacağınız ağırlık, çarşamba günü et yiyerek perhizi bozduktan sonra duyacağınız ağırlıktan fazla değildir. Bu öyle bir günah ki, takdis edilmiş su ile akıp gider.

LUCREZIA. — Siz beni nerelere sürüklüyorsunuz, peder!

TIMOTEO. — Öyle bir yola ki, daima Tanrı sizden razı olsun diyeceksiniz; üstelik gelecek sene şimdikinden daha memnun olacaksınız.

SOSTRATA. — Kızım dediğinizi yapacaktır. Ben onu bu akşam kendi elçeğizimle yatıracağım. Neden korkuyorsun, alık? Bu memlekette senin yerinde ol-

mak için ellerini açarak Tanrı'ya şükredecek elli kadın vardır.

LUCREZIA. — Razı oldum! Ama yarın sabah hayatta olacağıma hiç inanmıyorum.

TIMOTEO. — Merak etme, kızım: ben Tanrı'ya senin için dua edeceğim, seni korusun diye melek Raphael'in duasını okuyacağım. Yolunuz açık olsun! Bu sırlı âyine hazırlanın, çünkü artık akşam oluyor.

SOSTRATA. — Hoşça kalın, peder!

LUCREZIA. — Tanrıyla Meryem Anamız yardımcım olsunlar, başımı belâdan korusunlar. *(İki kadın çıkarlar.)*

ON İKİNCİ SAHNE

RAHİP TIMOTEO, LIGURIO, MESSER NICIA

TIMOTEO. — Hey Ligurio, çıkın ortaya!

LIGURIO. — Ne haber?

TIMOTEO. — İşler yolunda. Her şeyi yapmak üzere eve gittiler. Herhalde bir güçlük çıkmıyacak, çünkü annesi gidip yanında kalacak; kızını kendi eli ile yatırmak istiyor.

NICIA. — Sahi mi söylüyorsunu?

TIMOTEO. — Ya! Sağırlığınız geçti galiba.

LIGURIO. — Ermiş Clemens inayet etmiş olmalı!

TIMOTEO. — Kalabalık toplamak için adak adayıp portrenizi asmalı ki, ben de bir hayrını göreyim.

NICIA. — Mevzudan çıkmıyalım. Karım benim istediğimi yapmakta güçlük çıkaracak mı?

TIMOTEO. — Çıkarmıyacaktır, emin olun.

NICIA. — Ben dünyanın en mesut insanıyım.

TIMOTEO. — Bundan eminim. Siz hazır bir erkek çocuğa konacaksınız ya, olmıyanın olmasın!

LIGURIO. — Peder, siz dualarınıza gidiniz. Eğer lâzım olursa, biz gelir, sizi buluruz. Siz, *messere,* karınızın yanına gidin, fikrinden caymasın. Ben de üstat Callimaco'yu bulur, şurubu göndertirim. Saat dörtte ne yapacağımızı tertiplemek için tam birde gene buluşalım.

NICIA. — Âlâ, hoşça kalın!

TIMOTEO. — Güle güle!

TÜRKÜ

Hayal edilen gayeye ermek için çevrilen dolap öyle hoş ki, insan her üzüntüsünü unutuyor, çektiği acılar artık tatlı geliyor!

Ey nadir, yüce deva! Sen şakın ruhlara yollarını gösterirsin, sen, o yüksek değerinle, insana saadet bağışlarken, aşk tanrısını payidar edersin!

Senin uğu öğütlerin taşlardan[1], büyüden, sihirli sözlerden de kudretli!

---

1 Bilhassa orta çağda taşlara tabiatüstü bir kudret atfedilirdi.

DÖRDÜNCÜ PERDE

BİRİNCİ SAHNE

CALLIMACO, yalnız

Bu adamlar ne yaptılar acaba, bilmek isterim. Nasıl oluyor da Ligurio hâlâ ortalarda yok? Hem de saat yirmi üç değil, yirmi dört olmuş! Ne kadar sıkıntı çektim, hâlâ da ne kadar çekiyorum! Doğru; talih ile tabiat hesabı hep denk getiriyorlar: insana bir iyilik etmiyorlar ki, arkasından bir fenalık çıkmasın. Ümidim arttıkça endişem de arttı. Ne kadar bahtsızım! Bunca üzüntü, bunca endişe ve ümit içinde yaşamama imkân var mı benim? İki zıt rüzgârın sürüklediği bir gemi gibiyim: limana yaklaştıkça endişesi artan bir gemi. Bende *messer* Nicia'nın saflığı ümit, Lucrezia'nın akıllılığı ve haşinliği endişe uyandırıyor. Heyhat! Bir yerde huzur bulamıyorum! Bazan kendimi yenmeye çalışıyor, bu çılgınlığı ayıplıyor ve kendi kendime: "Sen ne yapıyorsun? çıldırdın mı?" diyorum. "Haydi elde ettin, pek iyi, sonu ne olacak? Hatanı anlıyacak, bunca meşakkate, tasaya katlandığına pişman olacaksın. İnsanın arzu ederken bulacağını umduğu şeylerde sonradan bulduğu nimetin ne kadar küçük olduğunu bilmiyor musun? Diğer taraftan başına gelecek en kötü şey ölmek ve

cehenneme gitmektir; ama nice ve nice insanlar ölmüştür: ve nice iyi insanlar cehennemdedirler. Sen de oraya gitmekten mi çekiniyorsun? Kaderine küsme; kötü ise, yakanı kurtarmaya bak! Kurtaramazsan, erkekçe dayan! Bir kadın gibi boyun eğme, küçük düşme!" Bu şekilde cesaret buluyor, fakat pek dayanamıyorum. Çünkü bu kadınla bir defa olsun, beraber yatmak arzusu beni öyle bir yakıyor ki, tepeden tırnağa kadar sarsılıyor, heyecanlanıyorum: bacaklarım titriyor, gönlüm bulanıyor, kalbim göğsümden fırlıyacak oluyor, kollarım düşüyor, dilim dolanıyor, gözlerim kararıyor, başım dönüyor. Fakat şu Ligurio'yu bulsam, hiç olmazsa içimi dökerim. A, işte bana doğru acele acele geliyor. Ondan alacağım haber bana ya biraz can verecek, yahut da tamamen öldürecek.

İKİNCİ SAHNE

LIGURIO, CALLIMACO

LIGURIO, kendi kendine. — Ben hiçbir zaman Callimaco'yu bu kadar çok aradığımı, bulmak için de bu kadar zahmet çektiğimi bilmiyorum. Eğer kötü haberler getirseydim, ona muhakkak ilk anda raslardım. Evine, meydana, pazara, sarraf Spini'lere gittim; Tornaquinci'lerin loncasına uğradım, gene de bulamadım. Şu âşıklar yok mu, sanki ayaklarının altında cıva var, bir yerde duramazlar.

CALLIMACO, kendi kendine. — Ne duruyorum, ne diye çağırmıyorum? Hem de şen görünüyor. *(Yüksek sesle.)* Hey! Ligurio, Ligurio!

LIGURIO. — Oo, Callimaco! Nerelerde idin?

CALLIMACO. — Ne haberler?

LIGURIO. — İyi haberler.

CALLIMACO. — Sahiden iyi mi?

LIGURIO. — İyinin iyisi.

CALLIMACO. — Lucrezia memnun mu?

LIGURIO. — Evet, memnun.

CALLIMACO. — Rahip yapacağını yaptı mı?

LIGURIO. — Yaptı.

CALLIMACO. — Tanrı razı olsun ondan. Daima duacısı olacağım.

LIGURIO. — Bu da güzel doğrusu! Tanrı iyi hareketlerden hoşlanır, sen ise, kötü hareketlerden hoşlanırmış gibi konuşuyorsun. Rahip dua değil, bambaşka bir şey istiyecek.

CALLIMACO. — Ne istiyecek?

LIGURIO. — Para.

CALLIMACO. — Veririz, pek iyi. Ne kadar vadettin?

LIGURIO. — Üç yüz altın.

CALLIMACO. — İyi etmişsin.

LIGURIO. — Doktor yirmi beşini cepten çıkardı.

CALLIMACO. — Ne dedin?

LIGURIO. — Çıkardı işte, üst tarafına karışma!

CALLIMACO. — Lucrezia'nın annesi ne yaptı?

LIGURIO. — Hemen hemen her şeyi yaptı. Kızının bu güzel geceyi günaha girmeden geçireceğini öğrenince, Lucrezia'ya rica etmekten, teşvik etmekten, kendisine cesaret vermekten bir an geri kalmadı. O kadar ki, rahibe götürdü, orada da o şekilde hareket etti ki, kadın razı oldu.

CALLIMACO. — Hey ulu Tanrım! Ben senin bu lûtuflarına lâyık olmak için ne yaptım? Neredeyse sevincimden öleceğim.

LIGURIO, kendi kendine. — Bu ne biçim insan! Ya sevincinden, ya acısından, muhakkak ölmek istiyor. *(Yüksek sesle.)* Şurup hazır mı?

CALLIMACO. — Evet, hazır.

LIGURIO. — İçine neler katıştırdın?

CALLIMACO. — Bir bardak *hypokras*[1]: hem mideye ferahlık verir, hem kafayı tütsüler... Eyvah, eyvahlar olsun! Mahvoldum!

LIGURIO. — Ne oluyor? Nen var?

CALLIMACO. — İş işten geçti artık.

LIGURIO. — Ne oluyoruz, canım?

CALLIMACO. — Olmadı işte, olmadı. Kendi kendimi bir çıkmaza soktum.

LIGURIO. — Niçin söylemiyorsun? Çek ellerini yüzünden!

CALLIMACO. — *Messer* Nicia'ya, senin, onun, Siro'nun ve benim birini yakalayıp karısının yanına koyacağımızı söylediğimi bilmiyor musun?

LIGURIO. — Pek iyi, bundan ne çıkar?

CALLIMACO. — Ne mi çıkar? Ben sizinle birlikte bulunacaksam, yakalanan adam ben olamıyacağım; sizinle beraber olmadığım takdirde de, adam hileyi anlıyacak.

LIGURIO. — Haklısın; ama gerçekten, bir çare yok mu?

---

1 *Hypokras:* İçine baharat atılıp kaynatılmış şarap; bu kelime ihtimal Yunanca krasis = mahlût kelimesinden gelmedir.

CALLIMACO. — Yok, zannediyorum.

LIGURIO. — Elbet bulunur.

CALLIMACO. — Ne gibi bir çare?

LIGURIO. — Biraz düşünmek istiyorum.

CALLIMACO. — Şimdi anlıyorum: daha düşüneceksen, işim iştir.

LIGURIO. — Buldum!

CALLIMACO. — Ne buldun?

LIGURIO. — Bize şimdiye kadar yardım eden rahip geri kalanı da yapacak, ben bunu temin edeceğim.

CALLIMACO. — Bu nasıl olacak?

LIGURIO. — Biz hepimiz kıyafet değiştiririz, ben rahibe kıyafet değiştirtirim: sesini, yüzünü, elbisesini değiştirir, doktora sen olduğunu söylerim; o da inanır.

CALLIMACO. — Pek iyi, ama ben ne yapacağım?

LIGURIO. — Sen üzerine bir dilenci kaputu atar, elinde bir çalgı, şarkı söyliyerek, şuraya, doktorun evinin bulunduğu köşeye doğru gelirsin.

CALLIMACO. — Yüzümü örtmeden mi?

LIGURIO. — Hayır, eğer bir maske takacak olursan, şüphelenir.

CALLIMACO. — Ama beni tanımıyacak mı?

LIGURIO. — Hayır, çünkü yüzünü eğip bükecek, ağzını büzüp dişlerini gıcırdatacaksın, bir gözünü da kapıyacaksın. Hele bir dene, bakayım.

CALLIMACO. — Böyle mi?

LIGURIO. — Hayır.

CALLIMACO. — Ya böyle?

LIGURIO. — Kâfi değil.

CALLIMACO. — Ya şöyle?

LIGURIO. — Evet, evet. Aynen böyle yapacaksın; evimde de bir burun var; yapıştırıverirsin.

CALLIMACO. — Âlâ. Ya sonra ne olacak?

LIGURIO. — Sen köşede görününce biz burada bulunacağız; elinden çalgını alıp seni yakalıyacak ve, şöyle bir döndürdükten sonra, eve götürüp yatağa sokacağız. Üst tarafını kendiliğinden yaparsın.

CALLIMACO. — İş bunu yapabilmek...

LIGURIO. — O senin bileceğin iş. Ama çıkıp gitmeye gelince, orasını sen düşün. Biz ona karışmayız.

CALLIMACO. — Ne dedin?

LIGURIO. — Sen bu sene kadının kalbini kazanır ve ayrılmadan önce kendini tanıtırsın; hileyi açığa vurur, kendisine karşı beslediğin aşkı gösterir, bütün muhabbetini bildirirsin; dostun olursa, şerefine namusuna halel gelmiyeceğini, düşmanın olursa, rezil olacağını söylersin. Sana uymamasına ve bu gecenin biricik gece olmasını istemesine imkân yoktur.

CALLIMACO. — Sahiden öyle mi?

LIGURIO. — Bundan eminim. Fakat artık vakit kaybetmiyelim; saat iki oldu bile. Siro'yu çağırın, gurubu *messer* Nicia'ya gönderin, beni de evde bekleyin. Ben rahibi aramaya gideceğim; kıyafetini değiştirdikten sonra onu buraya getirir, doktoru bulur ve daha yapılacak ne varsa, yaparız.

CALLIMACO. — Âlâ. Yolun açık olsun! *(Ligurio çıkar.)*

ÜÇÜNCÜ SAHNE

CALLIMACO, SIRO

CALLIMACO. — Hey, Siro!

SIRO. — Efendim.

CALLIMACO. — Yanıma gelsene biraz!

SIRO. — Buyurun, efendim.

CALLIMACO. — Odaya gir, dolabın içindeki gümüş kupayı al, bir bez ört ve bana getir. Dikkat et, getirirken dökmiyesin.

SIRO. — Emredersiniz, efendim. *(Eve girer.)*

CALLIMACO. — Şu adam on senedir yanımda: daha bir sadakatsizlik ettiğini görmedim. Bu işte de kendisine güvenebilirim, sanıyorum. Gerçi ona bir şey açmadım, ama seziyordur. Adam kurnaz mı, kurnaz. Görüyorum, söylediklerimi hevesle yapıyor!

SIRO, geri gelerek. — Buyurunuz.

CALLIMACO. — Âlâ. Şimdi koş, *messer* Nicia'nın evine git, ve de ki hanım hemen yemekten sonra bu şurubu içecek; yemeğini ne kadar erken yerse, o kadar iyi olur. Biz köşede buluştuğumuz vakit de, sakın geç kalma, sen de bulun. Haydi koş.

SIRO. — Gidiyorum, efendim.

CALLIMACO. — Dinle beni: eğer bekle derse, bekler, sonra onunla beraber gelirsin. Yok istemezse, kupayı verir, söylediklerimi bildirirsin, sonra döner, buraya gelirsin.

SIRO. — Emredersiniz efendim. *(Çıkar.)*

DÖRDÜNCÜ SAHNE

CALLIMACO, yalnız

Ligurio'nun rahiple beraber dönmesini bekliyorum. Beklemenin güç şey olduğunu söyliyen doğru söylemiş. Şimdi nerede bulunduğumu, iki saat sonra nerede bulunabileceğimi düşündükçe, korkumdan her saat on libre kaybediyorum: ya bir aksilik olursa?.. diyorum. Böyle bir şey başıma gelirse, bu gece hayatımın son gecesi olacaktır; zira kendimi ya nehre, ya pencereden sokağa atacağım, yahut da kapısının önünde canıma kıyacağım. Artık yaşamamak için muhakkak bir şeyler yapacağım... Şu gelen Ligurio değil mi? Ta kendisi... yanında da kambura benziyen topal biri var: kıyafet değiştirmiş rahip olmalı. Ah, şu rahipler yok mu? biri ne ise, hepsi odur. Yanlarına biri yaklaşıyor... kimdir acaba? Siro'ya benziyor; doktorla görüşmüş olmalı; evet ta kendisi. Burada bekliyeyim de, gelsinler, konuşalım.

BEŞİNCİ SAHNE

SIRO, LIGURIO, RAHİP (kıyafet değişmiş), CALLIMACO

SIRO. — Şu yanındaki kim, Ligurio?

LIGURIO. — İyi bir adamcağız.

SIRO. — Sahiden topal mı, yoksa mahsus mu yapıyor?

LIGURIO. — Senin başka işin yok mu, a canım?

SIRO. — Yüzüne bakarsan, yobazın biri.

LIGURIO. — Canım, sussana, sıktın artık! Callimaco nerde?

CALLIMACO. — Ben buradayım. Hoş geldiniz.

LIGURIO. — Callimaco'cuğum, şu delişmene bir şey söylesene! Deminden beri etmediği kepazelik kalmadı.

CALLIMACO. — Siro, dinle beni: sen bu akşam Ligurio'nun her dediğini yapacaksın. O bir şey emretti mi, sanki ben emrettim; bak, benim servetimi, şerefimi, hayatımı ve kendi menfaatini seversen, bu akşam gördüğün, sezdiğin veya işittiğin hiçbir şeyi kimseye söylemiyeceksin, anladın mı?

SIRO. — Başüstüne, efendim.

CALLIMACO. — Kupayı doktora verdin mi?

SIRO. — Verdim, *messere.*

CALLIMACO. — Ne dedi?

SIRO. — Her şey vaktinde yapılacak, dedi.

TIMOTEO. — Callimaco bu mu?

CALLIMACO. — Emredersiniz, efendim... Anlaşmamız gereğince hareket edeceğiz. Bana ve bütün servetime kendinize güvendiğiniz gibi güvenebilirsiniz.

TIMOTEO. — Güvenebileceğimi anladım ve güveniyorum. Bu sebepten dolayı dünyada kimse için yapmıyacağım bir işi sizin için yapmaya giriştim.

CALLIMACO. — Emeğiniz boşa gitmiyecek.

TIMOTEO. — Teveccühünüz bana kâfi.

LIGURIO. — İltifatları bir yana bırakalım.., şimdi Siro ile ben gidip elbise değişeceğiz. Sen, Callima-

co, bizimle beraber gel: gider kendi işine bakarsın. Rahip bizi burada bekliyecek; bizse, çabucak döneriz; sonra beraber gider, *messer* Nicia'yı buluruz.

CALLIMACO. — Pekâlâ. Gidelim.

TIMOTEO. — Sizi bekliyorum.

ALTINCI SAHNE

RAHİP TIMOTEO (kıyafet değişmiş), yalnız

Körle yatan şaşı kalkar sözü meğer ne kadar doğruymuş! Kötü insanların başına gelenler, fazla uysal ve fazla iyi olan insanların da başına gelir... Tanrı şahittir ki, ben kimseseye kötülük etmeyi düşünmez, hücremde kendi kendime duamı okurken, Tanrı'nın sadık kullariyle görüşürken şu lânet Ligurio geldi, parmağımı öyle bir işe bulaştırdı ki, sonunda kolumu da kendimi de tamamen kaptırdım. Şimdi, başıma neler gelecek, bilmiyorum. Yalnız beni teselli eden bir nokta var: birçok kimselerin birden giriştiği bir işi yalnız bir kişi değil, hepsinin birden düşünmeleri lâzımdır. - İşte Ligurio ile uşak dönüyorlar.

YEDİNCİ SAHNE

RAHİP TIMOTEO, LIGURIO, SIRO

TIMOTEO. — Hoş geldiniz!

LIGURIO. — Böyle nasılız? oldu mu?

TIMOTEO. — Mükemmel...

LIGURIO. — Bir doktor eksik: evine doğru gidelim. Saat üçü geçiyor. Haydi gidelim!

SIRO. — Kapısını biri açıyor... kimdir acaba? Kendisi mi, yoksa uşağı mı?

LIGURIO. — Hayır, canım: kendisi, kendisi. Hah, hah, hah, hah!

SIRO. — Ne gülüyorsun?

LIGURIO. — Kim gülmez ki! Sırtındaki mantoya bakşana, kıçını bile örtmüyor. Başında da ne var, öyle? Papazların kalpaklarına benziyor. Kamacığını da görme! Hah, hah, hah! Bilmem neler homurdanıyor. Kenara çekilelim: herhalde karısının bir ettiğine sızlanıyordur.

SEKİZİNCİ SAHNE

MESSER NICIA, kıyafet değişmiş

Şu benim deli karı yok mu? ne de nazlandı: hizmetçi kızları annesinin evine, uşakları da köye gönderdi. Bunda tamamen haklı; fakat haklı olmadığı bir şey var: yatağına girinciye kadar bin bir dereden su getirdi... istemezmiş... ne yapacakmış? neymiş bizim kastimiz!.. "Aman anneciğim!" Bereket versin, annesi hakkından geldi; yoksa yatağa gireceği yoktu kadının. Yatalak olasıca! Naz kadına yakışır, ama bu kadarı da fazla... Şu kuş beyinli deli etti bizi! Biri çıkıp: "Floransa'nın en akıllı kadını ipe çekilsin!" dese, bu hemen: "Ben sana ne yaptım?!" diyecek. — Biliyorum, taş gediğine girecek. Ben de, oyundan ayrılmadan önce, Hâtun'un dediği gibi: "Gözümle gördüm, şu elceğizimle kodum" diyebileceğim. — Kıyafetime diyecek yok... kim tanıyabilir be-

ni? daha uzun boylu, daha genç, daha narin yapılı görünüyorum. Yanımda yatti diye benden para sızdıracak kadın yoktur. - Fakat bizimkileri nerede bulacağım?

DOKUZUNCU SAHNE

LIGURIO, MESSER NICIA, RAHİP (kıyafet değişmiş), SIRO

LIGURIO. — Geceniz hayırlı olsun, *messere.*

NICIA. — Ooo! Ehhe, ehhe!..

LIGURIO. — Korkmayınız, biziz.

NICIA. — Oo, hep buradasınız, demek. Vaktinde tanımasaydım, şu kama ile en doğrusundan bir tane saplıyacaktım. Sen Ligurio musun? Ya sen? Siro mu? şu da kim? üstat mı, ha?

LIGURIO. — Evet, *messere.*

NICIA. — Bak hele. Öyle değişmiş ki, tanıyabilene aşk olsun!

LIGURIO. — Sesinden tanımasınlar diye, ağzına iki ceviz tanesi attırdım.

NICIA. — Hay budala, hay!

LIGURIO. — Sebep?

NICIA. — Niçin bana daha evvel söylemedin? Ben de ağzıma iki tane atıverirdim; konuşmasından tanınmamak... az şey değil bu!

LIGURIO. — Alın şunu, ağzınıza atıverin.

NICIA. — Neymiş o?

LIGURIO. — Balmumu.

NICIA. — Ver şunu bana... haak, tuu, haak, haak, tu, tuu... hay içi kuruyası herif, haydut!

LIGURIO. — Af buyurun, farkında olmadan başka bir şey vermişim.

NICIA. — Haak, haaak, tu, tuu... neydi? söyle, neydi?

LIGURIO. — Zakkum.

NICIA. — Allah cezasını versin! Tu, tuu... Üstat, ne dersiniz bu işe?

TIMOTEO. — Ligurio sizi çileden çıkardı, derim.

NICIA. — Oo, sesiniz ne kadar da değişmiş!

LIGURIO. — Haydi, artık vakit kaybetmiyelim. Ben sizin kumandanınız olacak ve orduyu savaş nizamına sokacağım. Sağ kanadda Callimaco, sol kanadda ben; iki kanad arasında da doktor bulunacak. Geri basacak olan kısmın yardımına koşmak üzere, Siro ihtiyatta kalacak. Savaş sadamız Ya-Aldız! olacaktır.

NICIA. — Aldız kimdir?

LIGURIO. — Yaldız, yaldız: Fransa'da en çok rağben gören ermiş[1]. Haydi gidelim, şu köşede pusuya yatalım. Dinleyin: bir çalgı sesi geliyor.

NICIA. — O olmalı. Ne yapacağız?

LIGURIO. — Önce bir keşif eri çıkarır, kim olduğunu öğreniriz. Bize getireceği habere göre de hareket ederiz.

NICIA. — Peki, kim gidecek?

---

[1] Metinde "Savaş sadamız San Kuku olacaktır" denmektedir. Fransızca *cocu* "boynuzlu" demek olduğundan Ligurio'nun ne demek istediği anlaşılıyor.

LIGURIO. — Siro, sen git. Sen ne yapacağını biliyorsun. Bak, tetkik et, çabucak dön, bildir.

SIRO. — Gidiyorum.

NICIA. — İster misin? yanılıp yatalak, dermansız bir ihtiyarı yakalıyalım? Yarın akşam her şeye yenibaştan başlamak icabeder.

LIGURIO. — Merak etmeyiniz, Siro ne yaptığını bilenlerdendir. - İşte dönüyor. Ne haberler, Siro?

SIRO. — Güzel bir delikanlı: hayatınızda böyle güzelini görmemişsinizdir. Henüz yirmi beşinde bile değil. Sırtında bir dilenci paltosu, çalgısını çalarak geliyor.

NICIA. — Eğer dediğin gibiyse, aradığımızı bulduk; değilse, sana ayiklatırlar bu pirincin taşını!

SIRO. — Hayır, dediğim gibidir.

LIGURIO. — Bekliyelim, şu köşeyi dönsün: derhal üzerine çullanırız.

NICIA. — Beri çekilin, üstat! Odun gibi bir adama benziyorsunuz. İşte geliyor.

CALLIMACO, çalgısını çalarak. — "Yatağına şeytan girsin, mademki ben giremedim."

LIGURIO. — Dur! Ver bana şu çalgıyı!

CALLIMACO. — Vay başıma gelenler! Ne yaptım ben sana?

NICIA. — Şimdi anlarsın. Örtün başını! tıkayın ağzını!

LIGURIO. — Çevir!

NICIA. — Bir daha, bir daha çevir! Sokun şunu içeri!

TIMOTEO. — *Messer* Nicia, ben eve gidip istirahat edeyim. Başımın ağrısından ölüyorum. Lüzum olmazsa, yarın sabah gelmiyeceğim.

NICIA. — Gelmeyiniz, üstat. İşimizi kendimiz hallederiz.

ONUNCU SAHNE

RAHİP TIMOTEO, yalnız

Onlar eve, ben manastıra... Fakat, ey seyirciler, siz öfkelenmeyiniz, çünkü bu gece kimse uyumıyacak, oyun da devam edecek, kesilmiyecek. Ben dualarımı okuyacağım. Ligurio ile Siro — bugün ağızlarına bir şey atmamışlardı — yemek yiyecekler. Doktor bir aşağı bir yukarı gezinecek... iş pişinciye kadar. Callimaco ile *madonna* Lucrezia uyumıyacaklar, çünkü, biliyorum, siz Lucrezia'nın yerinde olsaydınız, ben de Callimaco olsaydım, hiç uyumazdık.

TÜRKÜ

Arzu dolu sevgilileri saran tatlı gece!
Ey bu gecenin mübarek sessiz saatleri!
Kucağınızda nice hazlar toplanır:
Yalnız siz mesudedersiniz ruhları.
Âşıklar alayı, uzun meşakkatlerden sonra,
Sizlerde bulur haklı mükâfatlarını.
Ey mesut saatler, her donmuş kalbi
Siz tutuşturursunuz aşk ateşi ile!

BEŞİNCİ PERDE

BİRİNCİ SAHNE

RAHİP TIMOTEO, yalnız

Callimaco ile arkadaşları ne yaptılar acaba? O kadar merak ediyorum ki gece gözüme uyku girmedi. Vakit geçirmek için nelere başvurmadım! Sabah duasını okudum, büyük kilise adamlarından birinin hayatını gözden geçirdim; kiliseye gidip sönmüş bir mumu yaktım; mucizeler yaratan bir madonna'nın örtüsünü değiştirdim... Rahiplere kaç defa temiz tutmalarını tembih etmiştim! Sonra dindarlığın elden gittiğine hayret ediyorlar. Hatırlıyorum, beş yüz adak tablosu vardı: yirmi tane kalmamış. Bu saygıyı devam ettirmeyi bilemedik: bütün kabahat bizdedir. Bir zamanlar yatsıdan sonra her akşam alaylar tertibedilir, her cumartesi ilâhiler okunurdu. Daima yeni yeni tablolar görülsün diye, adaklarımızı buraya adardık; günah çıkarttıkları zaman, kadın erkek, herkesi adak adamaya teşvik ederdik. Nerede şimdi? Bunların hiçbiri yapılmıyor; sonra, işler tavsadı diye de hayretler içinde kalıyoruz! Ah, ne kuş beyinlidirler, şu benim rahiplerim! - A, *messer* Nicia'nın evinden sesler geliyor. İşte, vallahi: mahpusu dışarı atıyorlar. Tam vaktinde gelmişim. Ne de serinkan-

lı insanlar! nerde ise sabah olacak... Bakayım, ne diyorlar. Şuradan, kendimi göstermeden, dinliyeceğim.

İKİNCİ SAHNE

MESSER NICIA, CALLIMACO, LIGURIO, SIRO

NICIA. — Sen şurasından tut, ben burasından tutarım. Sen de, Siro, şuradan, kaputunun gerisinden yakala!

CALLIMACO. — Aman, canımı acıtmayın!

LIGURIO. — Hiç korkma. Çek arabanı!

NICIA. — Daha öteye gitmiyelim.

LIGURIO. — Doğru söylüyorsunuz: buradan salıverelim. Yalnız iki defa döndürelim de, nerden geldiğini bilmesin. Döndür, Siro!

SIRO. — Oldu.

NICIA. — Bir daha döndür!

SIRO. — Döndürdüm.

CALLIMACO. — Çalgımı verin!

LIGURIO. — Haydi oradan, maskara, sen de... Eğer konuştuğunu işitirsem, boynunu koparırım senin!

NICIA. — Kaçtı, gitti. Haydi biz de yükümüzü indirelim; sabahleyin de erkenden çıkalım ki, bütün gece nöbet beklediğimizi kimse anlamasın.

LIGURIO. — Doğru söylüyorsunuz.

NICIA. — Siz, Siro ile, gidin üstat Callimaco'yu bulun: her şey yolunda gitti deyin.

LIGURIO. — Peki, ama biz ne söyliyebiliriz? Bir bildiğimiz yok ki... Malûm, eve girer girmez, doğru mahzene, içmeye indik. Onunla kayınvelideniz, bir de siz kaldınız. Sonunda, herifi dışarı atmak için çağırıldık. Ondan evvel sizi görmüş değiliz.

NICIA. — Haklısınız. Ah, size neler, neler anlatmalıyım! Karım karanlıkta yatağına girmişti. Sostrata da beni ocak başında bekliyordu. Herifle yukarı çıktım ve, gözümle görmedik bir şey bırakmamak için, holün köşesindeki kilere girdik: içeride, içine su katılmış bir kandil etrafa sönük bir ışık saçıyordu: yüzümü seçmesine imkân yoktu.

LIGURIO. — Çok akıllıca bir hareket!

NICIA. — Elbisesini çıkarttım; tereddüdediyordu; herifi, köpekmiş gibi, öyle bir tartakladım ki, soyunmak için can atıyordu: çırçıplak kaldı. Ne kadar da çirkin yüzü varmış! koskoca bir burun, çarpık bir ağız. Ama etine buduna diyecek yok! böylesini ömründe görmemişsindir: beyaz mı beyaz, yumuşacık, dolgun. Üst tarafını hiç sormayın!

LIGURIO. — Yok canım, konuşalım hele! Her tarafını görmek lâzım mıydı sanki?

NICIA. — Alay mı ediyorsun sen? Bir defa işe girmişken, tam yapmak istedim. Sonra da hastalıklı ise?.. Kabarcıkları olmasın diye baktım... neredeyiz? şu senlinki de lâf mı, a canım!

LIGURIO. — Evet, haklısınız.

NICIA. — Sıhhatinin yerinde olduğunu gördükten sonra peşimden çektim ve karanlıkta odaya sokup yatağa yatırdım; yanından ayrılmadan evvel de

işin nasıl olageldiğini elimle anlamak istedim. Zira ben öyle dolma yutanlardan değilim.

LIGURIO. — İşi ne büyük bir basiretle idare etmişsiniz!

NICIA. — Elle tutup her şeyi anladıktan sonra, odadan çıktım, kapıyı kapadım; ocak başında bekliyen kaynanamın yanına gittim: geceyi, sabaha kadar, konuşarak geçirdik.

LIGURIO. — Neler konuştunuz?

NICIA. — Lucrezia'nın budalalığından bahsettik. Bu kadar naz etmeden, daha ilk anda evet deseydi, çok daha iyi olmaz mıydı? Sonra çocuğu konuştuk: kucağımda görür gibi oluyorum, yumurcağı!.. saat on üç defa çalıncıya kadar. Nihayet, gün ağırır diye, doğru odaya koştum. Ne etse, beğenirsiniz? Haydudu bir müddet kaldırmak mümkün olmadı.

LIGURIO. — Anlıyorum!

NICIA. — Tatlı gelmiş olmalı! Fakat sonunda kalkınca, sizi çağırdım ve hep beraber kapı dışarı ettik.

LIGURIO. — İşler yolunda, desenize.

NICIA. — Evet, ama acımalıyım, değil mi?

LIGURIO. — Neye acımalı imişsiniz?

NICIA. — O zavallıya; çok geçmeden ölecek... bu gece kendisine pek pahalıya mal olacak.

LIGURIO. — Sizin de başka tasanız yok, galiba! bırakın, kendisi düşünsün!

NICIA. — Haklısın. Haydi üstat Callimaco'ya gidelim: tebrik etmek için can atıyorum.

LIGURIO. — Bir saate kadar çıkar, herhalde. Gün doğmuş bile; biz gidip elbiselerimizi değiştireceğiz. Siz ne yapacaksınız?

NICIA. — Ben de eve gidip doğru dürüst giyineceğim. Karımı kaldırıp yıkatacağım, sonra, kırklansın diye, kiliseye götüreceğim. Callimaco ile sizin de orada bulunmanızı isterim: rahiple görüşür, kendisine teşekkür eder ve yaptığı iyiliğe karşılık olarak mükâfatını veririz.

LIGURIO. — Çok doğru söylüyorsunuz; dediğiniz gibi yaparız.

ÜÇÜNCÜ SAHNE

RAHİP TIMOTEO, yalnız

Bütün konuştuklarını işittim: doktorun bu derece budala oluşu hoşuma gitti; hele sonunda söyledikleri beni âdeta sevindirdi. Şimdi, mademki evime gelecekler, bence burada durmanın mânası yok. Gidip kilisede bekliyeyim: orada malımı daha pahalıya satabilirim. - Şu evden çıkan da kim? Ligurio'ya benziyor... yanındaki de Callimaco olmalı. Demin söylediğim sebepten dolayı, beni burada görmelerini istemem; şayet onlar gelip beni aramazlarsa, ben, istediğim zaman, gider onları bulmasını bilirim.

DÖRDÜNCÜ SAHNE

CALLIMACO, LIGURIO

CALLIMACO. — Ligurio, sana söylediğim gibi, saat dokuza kadar kendimi pek öyle istekli hissetme-

dim; büyük bir haz duymama rağmen, fazla hoşlanmadım. Fakat kendimi tanıttıktan ve duyduğum sevgiyi açığa vurduktan sonra, kocasının budalalığından istifade ederek, hiçbir dedikoduya meydan vermeden kolaylıkla mesut yaşıyabileceğimizi söyledim; adamın başına bir şey gelirse, kendisiyle evleneceğime dair de söz verdim. Kadın da — gerçek sebeplerden başka — benim yanımda yatmak ile Nicia'nın yanında yatmak arasındaki farkı ve genç bir sevgiliyle yaşlı bir kocanın öpüşleri arasındaki farkı anlayıp tadını aldıktan sonra, birkaç defa içini çekerek: "Mademki senin kurnazlığın ile kocamın aptallığı ve anamın saflığı ile günahlarımı çıkaran rahibin kötülüğü beni kendiliğimden asla yapmıyacağım bir şeyi yapmaya sevk etti, bunu bir ilâhî emir telâkki ediyorum; kabul etmemi Tanrı istedi: ben kendimde bunu reddedecek kuvveti bulamıyorum. Onun için seni, beyim, efendim ve kılavuzum olarak kabul ediyorum. Sen benim her şeyim olacaksın! Kocamın bir akşam için olmasını istediği şey daimî olsun. Çocuğunun vaftiz babası olacak değil misin? sabahleyin kiliseye gel, oradan da bize yemeğe gelirsin; istediğin zaman eve girip çıkarsın: her zaman, kimsede şüphe uyandırmadan, buluşabiliriz." İşte bu sözleri işittiğim zaman, sevincimden — az kaldı — ölecektim. Söylemek istediklerimin küçük bir kısmını bile söyliyemedim. Şimdi dünyanın en memnun ve en mesut insanıyım... bu saadet zamanla veya ölümle sona ermiyecek olsa, kendimi cennettekilerden bahtlı, ermişlerden ermiş sayarım.

LIGURIO. — İşin ne zaman rasgitse, ben mem-

nunluk duyarım. Bu sefer de tam söylediğim gibi oldu. Ama şimdi ne yapacağız?

CALLIMACO. — Kiliseye doğru gidelim. Kendisine orada bulunacağımı vadettim. Annesi ve doktorla birlikte gelecekler.

LIGURIO. — Kapısında birileri var galiba; işte, kadınlar, ta kendileri: çıkıyorlar. Doktor da peşlerinde.

CALLIMACO. — Haydi kiliseye gidelim. Orada bekleriz.

BEŞİNCİ SAHNE

MESSER NICIA, LUCREZIA, SOSTRATA

NICIA. — Lucrezia, ben öyle zannediyorum ki, insan her işini delicesine değil, Tanrı korkusiyle yapmalı.

LUCREZIA. — Yapılacak bir iş mi var şimdi, sanki?

NICIA. — Şuna bakın hele, nasıl cevap veriyor! Bu horoz gururu da ne?

SOSTRATA. — Şaşılacak bir şey yok: halinde bir hoşluk var, bugün.

LUCREZIA. — Siz ne demek istiyorsunuz?

NICIA. — Hiç... şunu demek istiyordum ki, ben önden gidip rahiple görüşsem, iyi olur. Seni, kilisenin kapısında karşılayıp kırklamaya götürsün. Çünkü sen bu sabah tıpkı yeniden dünyaya gelmiş gibisin...

LUCREZIA. — Peki, ne bekliyorsunuz?

NICIA. — Bu sabah pek de cüretlisiniz! *(Mırıldanarak.)* Dün akşam ölü gibiydi.

LUCREZIA. — Sayenizde, efendim!

SOSTRATA. — Haydi, siz gidin, rahibi bulun. Ama durun, lüzum kalmadı. İşte kiliseden çıkmış...

NICIA. — Sahi.

ALTINCI SAHNE

RAHİP TIMOTEO, MESSER NICIA, LUCREZIA, CALLIMACO, LIGURIO, SOSTRATA

TIMOTEO, kendi kendine. — Dışarı çıkıyorum, çünkü Callimaco ile Ligurio bana doktorla kadınların kiliseye gelmekte olduklarını söylediler.

NICIA. — *Bona dies,* rahip efendi!

TIMOTEO. — Hoş geldiniz, hanımlar! Hayırlı olsun, *madonna:* Tanrı size bir erkek evlât bağışlar, inşallah!

LUCREZIA. — İnşallah!

TIMOTEO. — Bağışlar elbet.

NICIA. — Şunlar... şu kilisede gördüklerim Ligurio ile üstat Callimaco değiller mi?

TIMOTEO. — Evet, *messere.*

NICIA. — Bir işaret etsenize!

TIMOTEO, Callimaco ile Ligurio'ya. — Geliniz, geliniz!

CALLIMACO. — Tanrı koruyucunuz olsun!

NICIA. — Üstat, eşimin elini sıkmaz mısınız?

CALLIMACO. — Memnuniyetle.

NICIA. — Lucrezia, bu adam, ihtiyarlığımızda bize destek olacak bir bastona sahibolmamızı temin edecek olan zattır.

LUCREZIA. — Çok memnun oldum! Çocuğun vaftiz babası olsun bari!

NICIA. — Hay Tanrı senden razı olsun! Üstat ile Ligurio bugün bize yemeğe gelsinler.

LUCREZIA. — Çok iyi olur.

NICIA. — Kendilerine tarasaya bakan odanın anahtarını vereyim de, istedikleri zaman oradan girip çıksınlar; zira, bekâr oldukları için birer vahşi hayvan gibi yaşamaktadırlar...

CALLIMACO. — Kabul; istediğim zaman kullanırım.

TIMOTEO. — Sadaka parasım alabilecek miyim acaba?

NICIA. — Pekâlâ biliyorsunuz, *domine*[1]: bugün göndereceğim.

LIGURIO. — Ya Siro? Onu hatırlıyacak kimse yok mu?

NICIA. — O istesin: nem varsa, onundur. Lucrezia, kırklanma için rahibe kaç altın verelim?

LUCREZIA. — On altın veriver.

NICIA. — Hay Allah kahretsin!

TIMOTEO. — Madonna Sostrata, gençleşmişsiniz sanki... neşe içindesiniz.

SOSTRATA. — Kim neşelenmez ki!..

TIMOTEO. — Haydi, hepimiz kiliseye girelim,

---

[1] Lâtince: "Efendim".

duamızı okuyalım. Sizler, âyinden sonra, gider kahvaltı edersiniz. Siz de, ey seyirciler, bizim bir daha çıkmamızı beklemeyiniz. Âyin uzun sürer; ben kilisede kalacağım, berikiler de yan kapıdan evlerine gidecekler. Haşçâ kalınız!

SON